

مختصری در اسباب نزول آیات قرآن کریم

مختصر کتاب: بُاب النقول في اسباب النزول

للامام الحافظ جلال الدين عبدالرحمن بن ابي بكر السيوطي

(مجموعاً ٩٥ سؤال و جواب)

تهيه و ترجمه:

سایت نوار اسلام (IslamTape.Com)

عنوان کتاب:	مختصری در اسباب نزول آیات قرآن کریم
عنوان اصلی:	مختصر کتاب: لُبَاب النقول في اسباب النزول
تألیف:	الحافظ جلال الدين عبدالرحمن بن ابی بكر السيوطی
تهیه و تنظیم:	سایت نوار اسلام
موضوع:	علوم قرآنی و تحقیقات و مطالب قرآنی
نوبت انتشار:	اول (دیجیتال)
تاریخ انتشار:	تیر (سرطان) ۱۳۹۵ شمسی، شوال ۱۴۳۷ هجری
منبع:	IslamTape.com

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.aqeedeh.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

فهرست مطالب.....	أ
بَابُ النُّقُولِ فِي اسْبَابِ النُّزُولِ	۱
اهل کتاب.....	۱
نماز سنت بر وسیله‌ی سواری به هر جهت درست است	۱
خواندن دو رکعت نماز سنت بعد از اتمام طواف در پشت مقام ابراهیم..	۲
تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه	۳
صفا و مروه رکنی از حج است	۴
هنگامی که کسی روزه است در شب می‌تواند با همسر خود همبستر شود.....	۴
وقت سحور تا اشکار شدن سفیدی صبح از سیاهی شب جائز است	۵
در باره‌ی کعب بن عجزه و حکم فدیهِی افساد احرام می‌باشد	۷
مباح بودن تجارت در ایام حج.....	۷
قتل ابن‌حزرمی؛ چون در ماه حرام رخ داده بود	۸
برخورد بد یهودیان با زنان در ایام حیض	۹
یهود معتقد بودند که اگر کسی از پشت سر با همسر خود همبستر شود، بچه‌ی او کاج به دنیا می‌آید	۱۰
بعضی از مردم طلاق دادن زن و آزاد کردن برده را به شوخی می‌گرفتند	۱۰
تشویق مسلمانان به اطاعت از خدا و رسولش در تمام امور	۱۲

- ۱۳ قسم دروغ یاد کردن
- ۱۴ قبول شدن توبه‌ی مرتد
- ۱۴ در مورد دو قبیله از انصار به نام‌های بنی سلمه و بنی حارثه
- ۱۵ در جنگ احد
- ۱۵ منافقین
- ۱۶ میراث
- ۱۸ حکم حلالیت همبستر شدن با برده
- ۱۸ عبدالله بن حذافه بن قیس
- ۱۹ حل و فصل درگیری زبیر بن عوام و یکی از انصار
- ۲۰ قبل از جنگ احد
- ۲۲ عبدالله ابن ام مکتوم
- ۲۴ عبدالرحمن بن عوف
- در مورد عدل و انصاف در مال یتیمی که سرپرستیش در گردن اوست
- ۲۴
- ۲۵ جابر بن عبدالله
- ۲۶ در مورد تشریح حکم تیمم
- ۲۷ در مورد احیا کردن حکم رجم و سنگسار کردن توسط پیامبر
- در مورد نهی از پیغمبر به راندن بعضی از صحابه از خود بخاطر رضای
- ۲۹ مشرکین
- ۳۰ در مورد چگونگی تقسیم غنائم جنگی
- ۳۱ ابوجهل بن هشام
- ۳۲ حلال بودن غنایم جنگی
- ۳۳ در مورد افضلیت جهاد در راه خدا از رسیدگی به خانه‌ی خدا

- در مورد اشخاصی که انفاق کنندگان را مسخره و از آن‌ها ایراد می‌گرفتند..... ۳۴
- نماز خواندن پیامبر بر منافقین ۳۵
- عمویش ابوطالب ۳۵
- در مورد کسانی که شرم می‌کردند که عریان شوند و با همسران خود هم‌خواهی کنند..... ۳۷
- در مورد کسانی که به پیغمبر گفتند اگر برای ما صحبت می‌کردی بهتر بود..... ۳۸
- سؤال یهودیان در مورد روح..... ۳۹
- در زمانی که دعوت در مکه مخفیانه بود ۳۹
- درخواست پیامبر از جبریل برای دیدار بیشتر با او..... ۴۰
- عاص بن وائل سهمی..... ۴۰
- در مورد حمزه و عبیده بن حارث و علی بن ابی طالب و عتبه و شیبه دو پسر ربیع و ولید بن عتبه در جنگ بدر ۴۱
- هلال ابن امیه ۴۱
- برائت زن پیغمبر عایشه صدیقه دختر ابوبکر..... ۴۲
- عبدالله بن ابی ۴۷
- عبدالله بن مسعود ۴۷
- اصرار پیامبر در مورد مسلمان شدن ابوطالب ۴۸
- مادر سعد بن ابی وقاص..... ۴۸
- چون بعضی از مردم مختارانه اسم پدری دیگر انتخاب می‌کردند..... ۴۹
- نصرت صحابه توسط باد در جنگ احزاب (خندق)..... ۴۹
- درخواست خرجی بیشتر خانه توسط زنان پیامبر ۵۰
- در مورد زید بن حارثه و همسرش (زینب بنت جحش) ۵۲

- در مورد عتاب خداوند به بعضی از اصحاب که بعد از غذا خوردن در خانه پیغمبر تا مدت طولانی مشغول حرف زدن می‌شدند و پیغمبر اذیت می‌شد ۵۳
- سوده دختر زمعة ۵۳
- گفت: آیه‌ای بر من نازل شده است که از هر چیزی که بر روی زمین است برای من دوست داشتنی‌تر است ۵۵
- روز حدیبیه ۵۵
- ابوبکر و عمر ۵۶
- در مورد درگیری دو قبیله‌ی اوس و خزرج ۵۶
- معجزه دو نیم شدن ماه ۵۷
- مآمدن آب از میان انگشتان ۵۷
- جدال مشرکین قریش با پیامبر در مورد قدر ۵۸
- به علت این که بعضی از مردم نعمت خدا را ناسپاس گفتند ۵۸
- خوله بنت ثعلبه و همسرش ۵۹
- یهود ۶۰
- قطع درختان بنی نضیر ۶۰
- مردی از انصار که مهمان پیغمبر را پذیرفت و از او پذیرایی کرد ۶۱
- حاطب بن ابی بلتعنه ۶۲
- جائز بودن نیکی و ملاقات و زیارت کردن دشمن غیر حربی ۶۳
- در زمان صلح حدیبیه ۶۴
- انصراف مردم از خطبه و رفتن برای تجارت ۶۴
- منافقین مانند عبدالله بن ابی و دوستانش ۶۵
- عایشه و حفصه ۶۷
- در ابتدای شروع وحی بود زمانی که از غار حرا به خانه برمی‌گشتند . ۶۸

۶۹	در مورد رسول الله ﷺ.....
۶۹	عبدالله بن ام مكتوم.....
۶۹	به رد به زنی که در اوائل بعثت با طعن به پیغمبر گفت که: ای محمد می بینم که شیطان تو را ترک کرده.....
۷۰	ابوجهل.....
۷۰	ابولهب.....

لُبَابُ النُّقُولِ فِي اسْبَابِ النُّزُولِ

آیه ۷۹ سوره ی بقره: ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُمُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ﴾^۱ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

اهل کتاب

عبدالله ابن عباس می گوید: این آیه در مورد اهل کتاب نازل شده است.

آیه ۱۱۵ سوره ی بقره: ﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَسِعَ عَلِيمٌ﴾^۲ در مورد چه چیزی صحبت می کند؟

نماز سنت بر وسیله‌ی سواری به هر جهت درست است

امام مسلم، ترمذی و نسایی از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت می کنند که گفته: پیامبر به طرف هر جهتی که بود در سفر بر روی وسیله‌ی سواری خود نماز سنت می خواندند سپس ابن عمر این آیه را قرائت نمودند و گفتند: این آیه در مورد این است که نماز سنت در سفر بر روی وسیله‌ی سواری به هر جهتی که باشد، درست است.

۱- پس وای بر کسانی که با دست خود می نویسند سپس می گویند: «این از جانب الله است» تا آن را به بهای اندک بفروشند، پس وای بر آن‌ها از آنچه دست‌هایشان نوشته و وای بر آنان از آنچه از این راه به دست می آورند!

۲- مشرق و مغرب از آن الله است، پس به هر سو رو کنید، روی الله آن جاست. همانا الله گشایشگر داناست.

منظور از ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ در آیهی ۱۲۵ سورهی بقره: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأُمَّنًا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾^(۱) چیست؟

خواندن دو رکعت نماز سنت بعد از اتمام طواف در پشت مقام ابراهیم

امام بخاری و دیگران از عمر^{رضی الله عنه} روایت می‌کنند که گفت: در سه چیز رأی من با کلام الله مثل هم در آمد: گفتیم ای رسول الله خوب است که مقام ابراهیم را به عنوان جایگاه نماز انتخاب کنیم. که آیهی ﴿وَأَتَّخِذُوا مِنْ مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ نازل شد.

گفتم که ای رسول الله زنان شما همه نوع آدم‌های فاسد و فاجر آن‌ها را می‌بینند اگر آن‌ها را به پوشش امر کنید تا دیده نشوند بهتر است، که آیهی حجاب نازل شد. زنان پیامبر نسبت به پیامبر حمیت پیدا کرده بودند و از این‌که شریک و هوو داشتند گله مند بودند، من به آن‌ها گفتم اگر پیامبر شما را طلاق دهد الله به او همسرانی بهتر از شما می‌دهد که آیهی: ﴿عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَرْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكَ مِمْسَلَمَتٍ مُُّؤْمِنَةٍ قَلْبَتِ تَبَيَّتْ عِبْدَاتٍ سَيِّحَتِ تَبَيَّتْ وَأَبْكَارًا﴾^(۲) [التحریم: ۵] نازل شد.

آیهی ۱۴۴ سورهی بقره: ﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ

۱- و (به یاد آورید) هنگامی که خانه (کعبه) را محل بازگشت و (جای) امنی برای مردم قرار دادیم. و از مقام ابراهیم نماز گاهی برای خود بگیرید. و ما به ابراهیم و اسماعیل وحی کردیم که: «خانه مرا برای طواف کنندگان و مقیمان و رکوع و سجود کنندگان (= نماز گزاران) پاک و پاکیزه کنید.»

قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلَّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا
وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا
اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾^۱ به چه چیزی اشاره می‌کند؟

تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه

ابن اسحاق از براء روایت می‌کند که گفته: رسول الله ﷺ به طرف بیت المقدس نماز می‌خواندند و زیاد به طرف آسمان نگاه می‌کردند و منتظر دستوری بود که از طرف الله برایش بیاید که این آیه نازل شد.

یکی از مسلمانان گفت: دوست داریم که تکلیف نمازهای کسانی که مرده‌اند و به طرف بیت المقدس نماز خوانده‌اند، چه می‌شود که الله این را نازل نمود: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۴۳]^۲.

آیه ۱۵۸ سوره بقره: ﴿وَإِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ

۱- به تحقیق ما گرداندن روی تو را به (سوی) آسمان می‌بینیم، اکنون تو را به (سوی) قبله‌ای که به آن خشنود شوی باز می‌گردانیم، پس روی خود را به سوی مسجد الحرام کن و هر جا باشید، روی خود را به سوی آن بگردانید و کسانی که کتاب (آسمانی) به آن‌ها داده شد، بخوبی می‌دانند این (تغییر قبله) حق است (و) از جانب پروردگارشان می‌باشد و الله از آنچه می‌کنند، غافل نیست.

۲- و چنین نبوده که خدا ایمان شما (یعنی نمازتان را) ضایع گرداند همانا خدا نسبت به مردم البته رؤوف و رحیم است.

شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿۱۵۸﴾ [البقرة: ۱۵۸] ^۱ به چه چیزی اشاره می‌کند؟

صفا و مروه رکنی از حج است

امام بخاری و امام مسلم و دیگران از عروه روایت می‌کنند که گفت: از همسر پیامبر، عایشه رضی الله عنها در مورد این آیه سؤال کردم و گفتم: به نظر من از این آیه فهمیده می‌شود که اگر کسی بین صفا و مروه سعی نکند گناهی ندارد. عایشه گفت: ای پسر خواهرم اشتباه گفتی! چون انصار از پیامبر سؤال کردند: ما در جاهلیت از سعی بین صفا و مروه خود داری می‌کردیم چه کار کنیم؟ که این آیه نازل شد.

منظور از ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ﴾ ^۲ در آیه ۱۸۷ سوره‌ی بقره چیست؟

هنگامی که کسی روزه است در شب می‌تواند با همسر خود همبستر شود

امام بخاری از براء روایت کرده است که گفت: هرگاه شخصی روزه بود و موقع افطاری خواب می‌رفت، در آن روز و شب دیگر چیزی نمی‌خورد و نمی‌نوشید تا شامگاه روز بعد. و یک روز قیص بن صرمه انصاری روزه بود، موقع افطار که شد همسرش از او سؤال می‌کند: آیا غذا برای افطاری داری؟ گفت: نه ولی می‌روم و برای شما غذا تهیه می‌کنم، چون آن روز

۱- همانا «صفا» و «مروه» از شعائر (نشانه‌های) الله است، پس هر که حج خانه (خدا) کند و یا عمره انجام دهد، بر او گناهی نیست که میان آن دو طواف (سعی) کند و کسی که به رغبت خود کار نیکی را انجام دهد پس بدرستی که الله سپاسگزار داناست.

۲- آمیزش و نزدیکی با همسرانتان در شبِ روزه بر شما حلال گردیده است.

خسته‌ی کار بود به خواب می‌رود. همسرش که بر می‌گردد، می‌بیند که او بخواب رفته به او می‌گوید: نا امید شوی. فردا ظهر قیص از گسنگی و تشنگی بی‌هوش می‌شود خبر به پیامبر ﷺ می‌رسد و این آیه نازل می‌شود:

﴿أَجِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ...﴾ مردم بخاطر نازل شدن این آیه بسیار خوشحال می‌شوند و ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ...﴾ نازل می‌شود.

امام بخاری از براء روایت می‌کند که گفته‌اند: وقتی روزه‌ی رمضان واجب شد، مردم در طول یک ماه رمضان با همسر خود همبستر نمی‌شدند ولی بعضی‌ها به خود خیانت می‌کردند که این آیه نازل شد: ﴿...عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ...﴾^۱.

منظور از ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾^۲ در آیه‌ی ۱۸۷ سوره‌ی بقره چیست؟

وقت سحور تا اشکار شدن سفیدی صبح از سیاهی شب جائز است

امام بخاری از سهل بن سعد روایت می‌کند که گفته است: آیه‌ی ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ﴾ نازل شد و قسمت (من الفجر) نازل نشده بود. بعضی از مردم ریسمان سیاه و سفید به پای خود می‌بستند و تا موقعی که تشخیص بین سیاه و سفید

۱- الله می‌دانست که شما به خودتان خیانت می‌کردید، پس توبه‌ی شما را پذیرفت و شما را بخشید.

۲- و بخورید و بیاشامید، تا رشته‌ی سپیده صبح از رشته‌ی سیاه (شب) برای شما آشکار شود.

برای آن‌ها میسر نبود، غذا می‌خوردند و می‌نوشیدند که الله تعالی «من الفجر» را نازل کردند پس فهمیدند که منظور از سیاه و سفید، شب و روز می‌باشد.

سبب نزول آیه‌ی ۱۹۵ سوره‌ی بقره: ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾^۱ چیست؟
امام بخاری از حدیفه روایت می‌کند، حدیفه می‌گوید این آیه در مورد نفقه نازل شده است.

آیه‌ی ۱۹۶ سوره‌ی بقره: ﴿وَأْتِمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِفُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَعِدْيَةٌ مِّن صِيَامِهِ أَوْ صَدَقَةٌ أَوْ نُسْكَ فَاِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾^۲ در مورد چه کسی و چه حکمی نازل شده است؟

- ۱- و در راه الله انفاق کنید و (با ترک انفاق) خود را با دست خویش به هلاکت نیفکنید و نیکی کنید که الله نیکوکاران را دوست می‌دارد.
- ۲- و حج و عمره را برای الله به اتمام برسانید و اگر باز داشته شدید (بوسیله دشمن یا بیماری و غیره) پس آنچه از قربانی فراهم شود (ذبح کنید و آن‌گاه از احرام بیرون شوید) و سرهای خود را نتراشید تا قربانی به جای‌گاهش برسد و اگر کسی از شما بیمار بود، یا ناراحتی در سر داشت، (و ناچار شود در حال احرام سر خود را بتراشد) پس فدیهِ دهد از (قبیل: سه روز) روزه یا صدقه (خوراک دادن به شش مسکین) یا قربانی کردن گوسفندی (که میان فقرا تقسیم شود) پس هنگامی که در امان بودید، هرکس از عمره بهره‌مند گردد؛ سپس (اعمال) حج را آغاز کند، آنچه از قربانی (برای

در باره‌ی کعب بن عجزه و حکم فدیة‌ی افساد احرام می‌باشد

امام بخاری از کعب بن عجزه روایت می‌کند: در مورد فدیة‌ی روزه سؤال کرد، گفت: مرا به نزد پیامبر ﷺ بردند در حالی که شپش بر صورتم پراکنده بود، پیامبر ﷺ گفتند: «من فکر نمی‌کردم که تا این حد رنج و سختی متحمل شده‌ای آیا نمی‌توانی گوسفندی را بیابی؟» گفتم: نه. گفتند: «سه روز روزه بگیر یا به شش مسکین هر مسکینی نصف صاع خوراک بده و سر خود را بتراش.» این مخصوص من نازل شده ولی حکم آن برای همه است.

آیه‌ی ۱۹۸ سوره‌ی بقره: ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِّنْ عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّينَ ﴿۱۹۸﴾^۱ به چه چیزی اشاره دارد؟

مباح بودن تجارت در ایام حج

امام بخاری از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می‌کند که گفت: عکاظ و مجنة و ذوالمجاز بازارهایی در جاهلیت بودند؛ ما در ایام حج تجارت کردن در آن جا

او) میسر شد (ذبح می‌کند) و هرکس نیافت سه روز در (ایام) حج و هفت روز هنگامی که بازگشتید روزه بگیرید. این ده (روز) کامل است، این (حکم) برای کسی است که خانواده او ساکن مسجد الحرام (= مکه و اطراف آن) نباشد و از الله بترسید و بدانید که الله سخت کیفر است.

۱- گناهی بر شما نیست که (در ایام حج با خرید و فروش) از فضل پروردگارتان (روزی) طلب کنید و هنگامی که از عرفات کوچ کردید؛ الله را نزد مشعر الحرام یاد کنید و او را یاد کنید همچنان که شما را هدایت کرد و اگر چه پیش از آن از گمراهان بودید.

را حرام می‌دانستیم، در مورد این مسئله از رسول الله ﷺ سؤال کردند و آیهی ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ...﴾ نازل شد.

آیهی ۲۱۷ سورهی بقره: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَظَعُوا وَمَن يَرْتَدِدْ مِنْكُم عَن دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾﴾^۱.

به سبب قتل چه کسی نازل شده است و چرا؟

قتل ابن حزمی؛ چون در ماه حرام رخ داده بود

ابن جریر و ابن ابی حاتم و طبرانی در کتاب الکبیر و بیهقی در کتاب سنن خود از جناب پسر عبدالله روایت می‌کنند: رسول الله ﷺ گروهی را با فرماندهی عبدالله بن جحش فرستاد؛ در راه ابن حزمی را دیدند و او را کشتند و آن‌ها متوجه نبودند که آن روز ماه رجب یا جمادی الاول است. مشرکین به مسلمانان گفتند شما در ماه حرام مرتکب قتل شده‌اید که این

۱- از تو درباره جنگ کردن در ماه حرام، می‌پرسند. بگو: «جنگ در آن (گناهی) بزرگ است و بازداشتن از راه الله و کفر ورزیدن به او و (باز داشتن از) مسجد الحرام و بیرون راندن اهلیش از آن؛ نزد الله (گناهی) بزرگ‌تر، و فتنه (=شُرک و شکنجه مؤمنان) از کشتار بزرگ‌تر است.» و پیوسته با شما می‌جنگند، تا آن‌که اگر بتوانند شما را از دین‌تان برگردانند و هرکس از شما که از دینش برگردد و در حال کفر بمیرد، پس آنان اعمال‌شان در دنیا و آخرت تباه شده است، و آنان اهل آتش (دوزخ) اند، و همیشه در آن خواهند بود.

آیه نازل شد و بعضی هم گفتند: اگر شما گناه انجام نداده‌اید، اجری هم ندارید که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی ۲۲۲ سوره‌ی بقره: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَدَىٰ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقرة: ۲۲۲] ^۱ چیست؟

برخورد بد یهودیان با زنان در ایام حیض

امام مسلم و ترمذی از انس روایت می‌کنند: یهودی‌ها زمانی که زن حیض می‌شد، همراه او غذا نمی‌خوردند و او را در خانه راه نمی‌دادند، یاران پیامبر سؤال نمودند و این آیه نازل شد و پیامبر گفتند: «همه کاری را انجام دهید جز همبستر شدن».

علت نزول آیه‌ی ۲۲۳ سوره‌ی بقره: ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُّكَلَّفُونَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ^۲ چیست؟

۱- و از تو درباره‌ی حیض (عادت ماهانه زنان) می‌پرسند، بگو «آن پلید و زیان‌بار است، پس در حالت قاعدگی از زنان کناره‌گیری کنید و با آن‌ها نزدیکی نکنید؛ تا پاک شوند، پس هنگامی که پاک شدند و غسل کردند. از همان جا که الله به شما فرمان داده، با آن‌ها آمیزش کنید، به راستی که الله توبه‌کنندگان را دوست می‌دارد و (نیز) پاکان را دوست می‌دارد».

۲- زنان شما کشتزار شما هستند، پس هر گونه که بخواهید به کشتزار خود درآید و (توشه‌ای) برای خود از پیش بفرستید و از الله بترسید و بدانید که شما او را ملاقات خواهید کرد؛ و به مؤمنان بشارت ده.

یهود معتقد بودند که اگر کسی از پشت سر با همسر خود همبستر شود، بچه‌ی او کاج به دنیا می‌آید

امام بخاری و امام مسلم و ابو داود و ترمذی از جابر روایت می‌کنند: یهود می‌گویند: هرگاه از پشت سر با زن هم‌خوابی شود بچه کاج بدنی می‌آید که این آیه نازل شد.

علت نزول آیه‌ی ۲۳۱ سوره‌ی بقره: ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۲۳۱﴾^۱ چیست؟

بعضی از مردم طلاق دادن زن و آزاد کردن برده را به شوخی می‌گرفتند

ابن ابی عمر در مسند خود و ابن مردویه از ابی درداء روایت می‌کنند: شخص زن خود را طلاق می‌داد بعد می‌گفت که شوخی کرده‌ام و برده‌ی خود را آزاد می‌کرد و می‌گفت: شوخی کرده‌ام که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی ۲۳۲ سوره‌ی بقره: ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ

۱- و هنگامی که زنان را طلاق (رجعی) دادید، آن‌گاه به پایان (روزهای) عده خویش رسیدند. پس به شایستگی آن‌ها را نگه دارید و یا به نیکی و خوبی آن‌ها را رها سازید و آنان را بخاطر زیان رساندن نگاه ندارید تا (به حقوق‌شان) تعدی و تجاوز کنید و کسی که چنین کند قطعاً به خود ستم کرده است و آیات الله را به مسخره نگیرید. و نعمت الله را بر خود و آنچه را که از کتاب (قرآن) و حکمت (سنت و اسرار شریعت) بر شما نازل کرده و شما را با آن پند می‌دهد، به یاد بیاورید و از الله بترسید و بدانید که الله به همه چیز داناست.

فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿۲۳۸﴾^۱ چیست؟

در مورد این که اگر کسی زنش را کمتر از سه بار طلاق داده باشد و سپس قصد رجوع به همدیگر کنند دیگر ولی امر حق ندارد از ازدواج آن‌ها جلوگیری کند.

امام بخاری و ابو داود و ترمذی و غیر از ایشان از معقل بن یسار روایت می‌کنند: او خواهر خود را به ازدواج یکی از مسلمانان در آورد؛ خواهرش نزد او بود تا این که او را یکبار طلاق داد و از طلاق خود برنگشت تا این که عده‌ی زن تمام شد؛ بعد از آن، آن دو همدیگر را خواستند و آن مرد مجدداً او را از خطاب خواستگاری نمود؛ معقل در جواب می‌گوید: او را به تو ارزانی داشتم و به عقد تو در آوردم و تو او را طلاق دادی به الله قسم دیگر به تو بر نمی‌گردد. الله به حاجت و نیاز آن دو آگاه بود و این آیه نازل شد. زمانی که معقل این آیه را شنید، گفت: گوش به فرمان الله و مطیع الله هستم سپس آن مرد را خواست و به او گفت: خواهرم ارزانی تو باد و به عقد شما در می‌آورم.

علت نزول آیه‌ی ۲۳۸ سوره‌ی بقره: ﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ

۱- و هنگامی که زنان را طلاق دادید، آن‌گاه (مدت) عده‌ی خود را به پایان رسانند، آنان را از ازدواج با شوهران (سابق) خود باز ندارید، وقتی که بطرز پسندیده‌ای در بین خویش تراضی کنند. این (دستوری است) که هرکس از شما که به الله و روز قیامت ایمان دارد؛ به آن پند داده می‌شود؛ و این (دستور) برای شما پر برکت‌تر و پاکیزه‌تر است و الله می‌داند و شما نمی‌دانید.

الْوَسْطَىٰ وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَنَتَيْنِ ﴿۲۳۸﴾^۱ چیست؟

قبلا مردم در نماز با همدیگر صحبت می‌کردند و با نازل شدن این آیه دیگر صحبت در نماز ممنوع شد.

اثمه‌ی شش‌گانه‌ی حدیث و دیگران از زید بن أرقم روایت می‌کنند: ما در زمان رسول الله ﷺ در نماز با همدیگر صحبت می‌کردیم؛ شخص با کنار دستی خود در نماز صحبت می‌کرد تا این‌که این آیه نازل شد ما از سخن گفتن نهی شدیم و به سکوت امر شدیم.

آیه‌ی ۲۸۵ سوره‌ی بقره: ﴿ءَاَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ ۚ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَاَمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ ۚ وَكُتُبِهِ ۚ وَرُسُلِهِ ۚ لَا نُنْفِرُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ۚ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿۲۸۵﴾^۲ به چیزی اشاره می‌کند؟

تشویق مسلمانان به اطاعت از خدا و رسولش در تمام امور

امام احمد و امام مسلم و دیگران از ابو هریره رضی الله عنه روایت می‌کنند: زمانی که آیه‌ی ﴿إِن تُبَدُّوْا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ﴾^۳ نازل شد

۱- بر (بجا آوردن) نمازها و (بخصوص) نماز میانه (نماز عصر) محافظت کنید و فروتنانه برای الله به پا خیزید.

۲- پیامبر به آنچه از (سوی) پروردگارش بر او نازل شده، ایمان آورده است و مؤمنان (نیز) همه به الله و فرشتگان او و کتاب‌هایش و پیامبرانش ایمان آورده‌اند. (و گفتند): «میان هیچ یک از پیامبرانش فرق نمی‌گذاریم» و گفتند: «شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگار! آمرزش تو را (خواه‌انیم) و بازگشت به سوی توست».

۳- اگر آنچه را که در دل دارید آشکار سازید یا پنهان دارید، خداوند شما را طبق آن محاسبه می‌کند.

بر صحابه سخت شد، نزد رسول الله ﷺ آمدند و بر دو زانو نشستند و گفتند: آیه ای بر تو نازل شده است که ما طاقت آن را نداریم. پیامبر گفتند: «آیا می‌خواهید مثل اهل کتاب که قبل از شما بوده‌اند، بگویید: سمعنا و عصینا. شنیدیم و نافرمانی کردیم؟» و لکن آن‌ها گفتند: ﴿سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ ﴿۳۸۵﴾ «شنیدیم و اطاعت کردیم پروردگارا ما را ببامرز و مقصد ما بسوی تو است.» زمانی که چنین پیشنهادی دادند بعد از آن آیهی «آمن الرسول آیه لایکلف الله نفسا الا وسعها» نازل شد.

آیهی ۷۷ سورهی آل عمران: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ﴿۱﴾.

قسم دروغ یاد کردن

امام بخاری و امام مسلم و دیگران روایت می‌کنند: اشعث پسر قیس گفت: من از یک یهودی، زمینی طلب داشتم و او انکار می‌کرد؛ او را نزد پیامبر آوردم پیامبر ﷺ گفتند: آیا دلیلی و شاهی داری؟ گفتم نه، به یهودی گفتم: قسم بخور. گفتم: یا رسول الله در این صورت او قسم می‌خورد و مالم از دست می‌رود، که این آیه نازل شد.

آیهی: ۸۶ سورهی آل عمران: ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

۱- همانا کسانی که پیمان الله و سوگندهای خود را به بهای ناچیزی می‌فروشند، آن‌ها بهره‌ای در آخرت نخواهند داشت و الله در روز قیامت با آن‌ها سخن نمی‌گوید و به آنان نمی‌نگرد و آن‌ها را (از گناه) پاک نمی‌سازد و عذاب دردناکی برای آن‌هاست.

الظَّالِمِينَ ﴿١٣١﴾^۱ به چه چیزی اشاره می‌کند؟

قبول شدن توبه‌ی مرتد

نسایی و ابن حبان و حاکم از ابن عباس رضی الله عنه روایت می‌کنند: مردی از انصار مسلمان شد، سپس مرتد شد و دوباره پشیمان شد و قاصدی نزد قوم خود فرستاد و گفت: بروید نزد رسول الله و بگوئید آیا من می‌توانم دوباره مسلمان شوم؟ که این آیه نازل شد و به او خبر دادند و مسلمان شد.

آیه‌ی: ۱۲۲ سوره‌ی آل عمران ﴿إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾^۲ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

در مورد دو قبیله از انصار به نام‌های بنی سلمه و بنی حارثه

امام بخاری و امام مسلم از جابر ابن عبدالله روایت می‌کنند: این آیه در مورد بنی سلمه و بنی حارثه نازل شده است. و این حدیث ردی است بر رافضی‌ها که علی را مختص ولایت می‌دانند و در حالی که همه بر اینکه آیه در مورد انصار نازل شده، اتفاق دارند. آن‌ها همه اولیاء الله هستند و الله ولی ایشان است و همانا الله بهترین ولی و یاری دهنده است.

چه وقت آیه‌ی: ۱۲۸ سوره‌ی آل عمران ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ

۱- چگونه الله قومی را هدایت می‌کند که بعد از ایمان‌شان و (پس از آن‌که) گواهی دادند به این‌که پیامبر بر حق است و برایشان دلایل روشن آمد، کافر شدند؟! و الله قوم ستمکار را هدایت نمی‌کند.

۲- و (نیز به یاد آور) هنگامی‌که دو گروه از شما (= بنوسلمه و بنوحارثه) خواستند که سستی ورزند، و الله یاور (و نگهدار) آن‌ها بود، و مؤمنان باید تنها بر الله توکل کنند.

يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿۱۷۸﴾^۱ نازل شد؟

در جنگ احد

امام احمد و امام مسلم از انس روایت می‌کنند: دندان‌های پیشین پیامبر در روز احد شکسته شد و شکافی در سر ایشان بوجود آمد و خون بر چهره‌ی مبارک‌شان روان گشت. پس گفتند: «چگونه قومی چنین با پیامبر خود روا می‌دارند در حالی که ایشان را به عبادت پروردگارشان دعوت می‌دهد».

در این موقع این آیه نازل گردید.

سبب نزول آیه‌ی: ۱۸۸ سوره‌ی آل عمران: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ﴾^۲ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

منافقین

امام بخاری و امام مسلم از ابوسعید خدری روایت می‌کنند: زمانی پیامبر برای جهاد خارج شدند، تعدادی از منافقین در شهر ماندند و به ماندن خود خوشحال بودند و زمانی که رسول الله ﷺ بر گشتند، عذرخواهی کردند و انتظار داشتند تمجید شوند که این آیه نازل شد.

۱- هیچ چیز از کار (بندگان) در دست تو نیست، یا (الله) توبه آنان را می‌پذیرد (و آنان را می‌بخشاید) یا عذاب‌شان می‌کند؛ زیرا آنان ستمکارند.

۲- گمان مبر کسانی که به آنچه کرده‌اند خوشحال می‌شوند، و دوست دارند به آنچه نکرده‌اند ستوده شوند، قطعاً گمان مبر از عذاب (الهی) نجات و رهایی یابند، (بلکه) برای آن‌ها، عذاب دردناکی است.

آیهی: ۱۱ سورهی نساء: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّاتِ فَإِنَّ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلَا بُوَيْهَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا الشُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ وَءَابَاؤُهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ الشُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ ؕ ءَأَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿۱۱﴾^۱ به چه حکمی از احکام اسلامی اشاره می کند؟

میراث

امامان شش گانهی حدیث از جابر بن عبدالله روایت می کنند: رسول الله و ابوبکر صدیق رضی الله عنهما به عیادت من آمدند؛ در نزد قوم بنی سلمه در حالی که من بیهوش بودم، آب خواستند، وضو گرفتند و بر روی من آب پاشیدند، پس به هوش آمدم، گفتم: در مورد اموال و دارایی خودم چه دستوری می دهید؟ که این آیه نازل شد.

۱- الله دربارهی فرزندان تان به شما سفارش می کند، سهم پسر، چون سهم دو دختر است. پس اگر (فرزندان میت همه) دختر (دو دختر یا) بیش از دو دختر باشند، دو سوم ترکه بهره ایشان است، و اگر یک دختر باشد، نیمی از ترکه از آن اوست. و برای هر یک از پدر و مادر وی (= میت) یک ششم از ترکه می باشد، در صورتی که (میت) فرزندی داشته باشد، پس اگر فرزندی نداشته باشد و (تنها) پدر و مادرش از او ارث برند، برای مادرش یک سوم است (و باقی از آن پدر خواهد بود) و اگر او (= میت) برادرانی داشته باشد، سهم مادرش یک ششم است، (همه اینها) پس از انجام وصیتی است که او (= میت) به آن سفارش کرده و بعد از ادای دین است، شما نمی دانید پدران تان و فرزندان تان کدام یک برای شما سودمندترند. (این احکام) فریضه ای (معین و مقرر شده) از جانب الله است و بی گمان الله دانای حکیم است.

علت نزول آیهی: ۱۹ سورهی نساء: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَجِلْ لَكُمْ أَنْ تَرْتُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا ءَاتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُّبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾^۱ چیست؟

قبل از اسلام، مردم زن میت را هم جزء مال و ترکه‌ی میت محسوب می‌کردند تا این‌که این آیه نازل شد.

امام بخاری و داود و نسایی از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می‌کنند: چنین بودند، وقتی مردی فوت می‌کرد، اولیاء آن میت برای زن میت تصمیم می‌گرفتند اگر می‌خواستند با او ازدواج می‌کردند و اگر می‌خواستند او را به ازدواج کسی در می‌آوردند و اگر می‌خواستند مانع ازدواج او می‌شدند و آن‌ها در تصمیم‌گیری در مورد آن زن نسبت به خانواده‌ی او برتری داشتند که این آیه نازل شد.

آیهی: ۲۴ سورهی نساء ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْلِفِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرْضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ

۱- ای کسانی‌که ایمان آورده‌اید! برای شما حلال نیست که از زنان به اکراه ارث برید و آنان را زیر فشار قرار ندهید، تا برخی از آنچه را که به آنان داده‌اید؛ پس بگیرید، مگر این‌که آن‌ها مرتکب عمل زشت آشکاری شوند. و با آن‌ها بطور شایسته رفتار کنید و اگر از آنان (خوشتان نیامد و) کراهت داشتید، پس چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و الله در آن خیر بسیار قرار می‌دهد.

اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٥٩﴾^۱.

حکم حلالیت چه چیزی را بیان می کند؟

حکم حلالیت همبستر شدن با برده

امام مسلم و ابوداود و ترمذی و نسایی از ابوسعید خدری روایت می کنند: اسیرانی از قوم اوطاس به ما رسید که قبلا شوهر داشتند، ما از این که با آن‌ها همخوابی کنیم، خودداری کردیم؛ در این مورد از پیامبر سؤال گرفتیم که این آیه نازل شد و ما با آن‌ها همبستر شدیم.

آیه‌ی: ۵۹ سوره‌ی نساء: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾^۲ در مورد چه کسی نازل شده است؟

عبدالله بن حذافه بن قیس

امام بخاری و دیگران غیر از ایشان از ابن عباس رضی الله عنهما روایت کرده اند:

۱- و زنان شوهردار (بر شما حرام است) مگر زنانی که مالک آنان شده‌اید. (این) فریضه‌ی الهی است که بر شما مقرر داشته است. و غیر از این‌ها (که گفته شد) برای شما حلال است با اموال خود (زنان دیگر را) طلب کنید - در حالی که پاکدامن باشید و زناکار نباشد - پس آن زنانی را که (به ازدواج در آوردید و) از آنان کام گرفتید، باید مهرشان را به عنوان فریضه‌ای به آنان بدهید، و گناهی بر شما نیست در آنچه بعد از تعیین مهریه با یکدیگر توافق کنید، بی گمان الله دانای حکیم است.

۲- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اطاعت کنید الله را و اطاعت کنید پیامبر را؛ و صاحبان امرتان را؛ و اگر در چیزی اختلاف کردید، آن را به الله و پیامبر باز گردانید؛ اگر به الله و روز قیامت ایمان دارید، این بهتر و خوش فرجام‌تر است.

این آیه در مورد عبدالله بن حذافه بن قیس زمانی که پیامبر ایشان را برای جنگی فرستادند، نازل شده است.

آیهی: ۶۵ سورهی نساء ﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِيْٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^۱
[النساء: ۶۵] در مورد چه کسانی نازل شده است؟

حل و فصل درگیری زبیر بن عوام و یکی از انصار

امامان شش گانه‌ی حدیث از عبدالله بن زبیر رضی الله عنہم روایت می‌کنند: زبیر با شخصی از انصار بخاطر آبراهه درگیر شدند؛ پیامبر صلی الله علیه و آله به زبیر گفت: «زبیر، آبیاری نما» بعد آب را به همسایه‌ی خود برسان. آن انصاری گفت: یا رسول الله چون زبیر پسر عموی تو می‌باشد این‌طور حکم می‌کنید! چهره‌ی رسول دگرگون شد و گفت: «آبیاری بکن سپس آب را نگاه کن تا این‌که به دیوار برسد بعد به همسایه‌ی خود برسان و حق زبیر را بطور کامل به او داد.» زبیر گفت این آیه بخاطر این موضوع نازل شده است.

آیهی: ۸۳ سورهی نساء: ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوْ أَلْحَوْفِ أَدَّعَوْا بِهٖ ۗ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا﴾^۲

۱- نه، سوگند به پروردگارت که آن‌ها ایمان نمی‌آورند، مگر این‌که در اختلافات خویش تو را داور قرار دهند و سپس از داوری تو، در دل خود احساس ناراحتی نکنند و کاملاً تسلیم باشند.

۲- و هنگامی‌که خبری از ایمنی (و پیروزی) یا ترس (و شکست) به آن‌ها برسد آن را شایع می‌سازند، در حالی‌که اگر آن را به پیامبر و صاحبان امرشان باز می‌گردانند، از

اشاره به چه چیزی است؟

امام مسلم از عمر بن الخطاب رضی الله عنه روایت می‌کند: زمانی که پیامبر صلی الله علیه و آله از زنان خود دوری کردند به مسجد وارد شد، مردم با سر انگشتان خود با سنگ ریزه بازی می‌کردند و می‌گفتند: رسول الله زنان خود را طلاق داده‌اند من بر در مسجد ایستادم و با صدای بلند گفتم پیامبر زنان خود را طلاق نداده است که این آیه نازل شد.

آیه‌ی: ۸۸ سوره‌ی نساء ﴿فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرَكْسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا﴾^۱ در چه زمانی نازل شد؟

قبل از جنگ احد

امام بخاری و امام مسلم و دیگران از زید بن ثابت روایت می‌کنند: پیامبر برای جنگ به طرف احد حرکت کردند و مردم همراه ایشان رفتند و یاران در مورد جنگ کردن و یا جنگ نکردن به دو گروه تقسیم شدند که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی: ۹۴ سوره‌ی نساء: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ ءَلْقَىٰ إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ

حقیقت امر آگاه می‌شدند و اگر فضل و رحمت الله بر شما نبود، جز اندکی، (همگی) از شیطان پیروی می‌کردید.

۱- چیست شما را که درباره‌ی منافقان دو گروه شده‌اید؟ در حالی که الله بخاطر اعمال‌شان، آنان را سرنگون (و مردود) کرده‌است، آیا شما می‌خواهید کسی را که الله گمراه کرده‌است، هدایت کنید؟ در حالی که هر کس را الله گمراه کند، برای او راهی نخواهی یافت.

عَرَضَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِمَّن قَبُلَ فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٦﴾^۱ چیست؟

در مورد عتاب خداوند به بعضی از اصحاب پیغمبر که بدون تحقیق، شخصی را که به آن‌ها سلام کرده بود، کشتند به این گمان که آن شخص کافر است و فقط برای حفظ جان خود به آن‌ها سلام کرده است.

امام بخاری و ترمذی و حاکم و دیگران از ابن عباس رضی الله عنهما روایت کرده‌اند: مردی از قبیله‌ی بنی سلیم در حالی که گوسفندی در جلو داشت، از کنار تعدادی از یاران پیامبر عبور کرد و بر آن‌ها سلام کرد، آن‌ها گفتند: بر ما سلام نکرده مگر بخاطر این که از دست ما جان سالم به در ببرد. بر او هجوم کردند و او را کشتند و با گوسفند او به نزد پیامبر آمدند، که این آیه نازل شد.

جمله‌ی ﴿عَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾ در آیه‌ی: ۹۵ سوره‌ی نساء: ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ عَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۲

۱- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! هنگامی که در راه الله (برای جهاد) رهسپار شدید، پس بررسی کنید، و به کسی که بر شما سلام کرد (و اظهار صلح و اسلام نمود) نگویید: «مؤمن نیستی» تا این که (غنایم و) سرمایه‌ی ناپایدار دنیا به دست آورید، زیرا غنیمت‌های بسیاری (برای شما) نزد الله است، شما نیز پیش از این چنین بودید، آنگاه الله بر شما منت گذارد (و هدایت شدید) بنابراین بررسی کنید، که هر آینه الله به آنچه انجام می‌دهید؛ آگاه است.

۲- (هرگز) مؤمنانی که بدون بیماری و آسیب، از جهاد باز نشستند، با مجاهدانی که در راه الله با مال و جان خود جهاد کردند، یکسان نیستند، الله کسانی را که با مال و

بخاطر چه کسی نازل شد؟

عبدالله ابن ام مکتوم

امام بخاری از براء رضی الله عنه روایت می کند: زمانی که آیهی: ﴿لَا يَسْتَوِي﴾^۱ نازل شد، پیامبر صلی الله علیه و آله گفتند: «فلانی را صدا بزنید» آن شخص در حالی که با خود دوات و لوحه‌ای داشت، آمد به او گفت: این آیه را بنویس. ام مکتوم پشت سر پیامبر بود، گفت: من نابینا هستم تکلیف من چیست؟ که بخاطر او آیه چنین نازل شد: ﴿لَا يَسْتَوِي الْقَلْعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ﴾.

سبب نزول آیهی ۹۷ سوره‌ی نساء: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْتُمُ الْمَلَائِكَةَ ظَالِمِينَ أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾^۱ اشاره به چه چیزی است؟

در مورد عتاب و سرزنش مسلمانانی که در دیار کفر می‌باشند و نمی‌توانند شریعت اسلام را بر پا دارند و با این حال به دیار اسلام به خاطر دین‌شان هجرت نمی‌کنند.

جان‌شان جهاد کردند؛ بر بازنشستگان (= ترک کنندگان جهاد باعذر) مرتبه برتری بخشیده‌است، و الله به هر یک (از آنها) و عده‌ی نیکو (= بهشت) داده‌است. و الله مجاهدان را بر قاعدان (= بازنشستگان) با پاداشی بزرگ برتری بخشیده‌است.

۱- همانا کسانی که فرشتگان جان‌شان را گرفتند در حالی که به خویشتن ستم کرده بودند (فرشتگان) به آنان گفتند: شما در چه حالی بودید؟ گفتند: «ما در زمین مستضعف بودیم» (فرشتگان) گفتند: «مگر سر زمین خدا، پهناور نبود که در آن مهاجرت کنید؟» بنابراین جایگاه‌شان دوزخ است و بدجایی است.

امام بخاری از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می‌کند: بعضی از مسلمانان در جنگ در لشکر مشرکین بودند و تعداد لشکر مشرکین بر تعداد لشکر مسلمین بیشتر نشان می‌داد؛ تیری می‌آمد و یکی از آن‌ها کشته می‌شد یا یکی از آن‌ها مسلمان دیگری را می‌کشت که این آیه نازل شد.

جمله‌ی ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذَىٰ مِّن مَّظِرٍّ أَوْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ﴾ در آیه‌ی ۱۰۲ سوره‌ی نساء: ﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِن وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَّيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذَىٰ مِّن مَّظِرٍّ أَوْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾^۱ در مورد چه کسی نازل شده است؟

۱- و چون (وقت خوف) در میان آن‌ها باشی، و برای آن‌ها نماز بر پا کردی، باید دسته‌ای از آن‌ها با تو (به نماز) بایستند، و باید سلاح‌هایشان را با خود بگیرند. و چون سجده کردند (و نماز را تمام نمودند) باید (دسته دوم) پشت سرتان باشند، و باید آن دسته‌ای که نماز نخونده‌اند؛ بیایند و با تو نماز بخوانند، و باید آن‌ها احتیاط کنند و سلاح‌هایشان را (در نماز) با خود بگیرند، (زیرا) کافران آرزو دارند که شما از سلاح‌های و متاع‌های خود غافل شوید؛ پس یکبارہ بر شما یورش برند(۱)، و اگر برای شما از باران رنجی بود و بیمار (و مجروح) بودید؛ بر شما گناهی نیست (و مانعی ندارد) که سلاح‌های خود را (بر زمین) بگذارید، ولی (وسایل دفاعی و) احتیاط خود را بر گیرید. همانا الله برای کافران عذابی خوارکننده آماده کرده‌است.

عبدالرحمن بن عوف

امام بخاری از ابن عباس روایت می‌کند که این آیه در زمانی که عبدالرحمن بن عوف زخمی شده بود، نازل گردید.

سبب نزول آیه‌ی ۱۲۷ سوره‌ی نساء: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتِمَىٰ النِّسَاءِ الَّتِي لَا تُوْتُوهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَن تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَالِمًا﴾^۱ اشاره به چه چیزی است؟

در مورد عدل و انصاف در مال یتیمی که سرپرستش در گردن اوست

امام بخاری از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کند که این آیه در مورد مردی نازل شد که دختر یتیمی در نزد او بوده و او سرپرستش بود که در مال او شریک شد حتی در نشانه کردن حیوانات و میل دارد با او ازدواج کند و دوست ندارد او را به ازدواج مرد دیگری در آورد و خود را در مال او شریک می‌کند تا راه را بر او تنگ نماید.

آیه‌ی کلاله (۱۷۶) در سوره‌ی نساء: ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنَّ أَمْرُهُ هَلْكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ

۱- از تو (ای پیامبر) درباره‌ی زنان فتوا می‌خواهند، بگو: الله درباره آنان به شما فتوا می‌دهد و (همچنین) آنچه در کتاب (= قرآن کریم) بر شما خوانده می‌شود؛ درباره‌ی زنان یتیمی که آنچه را که برای آنان مقرر شده است (از مهر و میراث و حقوق) به آن‌ها نمی‌دهید و می‌خواهید که با آن‌ها ازدواج کنید. و (نیز به شما توصیه می‌کند و فتوا می‌دهد در مورد) کودکان صغیر ناتوان، و این‌که با یتیمان به عدالت رفتار کنید. و آنچه از نیکی‌ها انجام می‌دهید، الله به آن آگاه است.

يَرْتُهُا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتْ أُنْتَبِيْنَ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ^١ بَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا^٢ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾^١ در مورد چه کسی نازل شده است؟

جابر بن عبدالله

امام نسایی از طریق ابوزبیر از جابر روایت می‌کند، گفت: نزد الله شکایت می‌کردم، پیامبر وارد شد به ایشان گفتم: برای خواهرانم به یک سوم مال خود وصیت کنم؟ گفتند: «نیک‌تر» گفتم: نصف؟ گفتند: «بهتر» سپس بیرون رفتند دوباره برگشتند و گفتند: «گمان نمی‌برم که در این درد و بیماری وفات کنی و الله تعالی در مورد خواهرانت مسئله را بیان کرده و آن دو سوم می‌باشد.» جابر می‌گوید: آیه‌ی کلاله در مورد من نازل شده است.

سبب نزول آیه‌ی: ۶ سوره‌ی مائده: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَايِبِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ

۱- از تو (دوباره‌ی کلاله = مرده نه فرزند دارد نه پدر) فتوا می‌خواهند، بگو: «الله در (باره‌ی) کلاله برای شما فتوی می‌دهد، اگر مردی بمیرد که فرزند نداشته باشد و برای او خواهری باشد، نصف اموالی را که به جا گذاشته، برای او است. و او تمام مال خواهر را به ارث می‌برد، (اگر خواهر بمیرد) در صورتی که فرزند نداشته باشد، و چنانچه دو (خواهرش) باقی باشند؛ دو سوم ترکه را می‌برند و اگر چندین مردان و زنانی برادر و خواهر باشند برای هر مرد دو برابر سهم زن خواهد بود، الله (احکام خویش را) برای شما بیان می‌کند تا گمراه نشوید، و الله به همه چیز داناست».

لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾^۱ در مورد چه چیزی نازل شده است؟

در مورد تشریح حکم تیمم

امام بخاری از طریق عمرو بن حارث از عبدالرحمن بن قاسم از پدرش از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کند، عایشه گفت: گردن‌بند من در بیابان قبل از مدینه افتاده بود و ما به مدینه وارد شده بودیم؛ پیامبر شتر خود را خواباند و پایین آمد و سرش کنار من گذاشت و خوابید، ابوبکر آمد و مشت محکمی به من زد و گفت بخاطر یک گردن‌بند ما را ننگه داشته‌ای؟ و بعد صبح شد و پیامبر بیدار شدند و آبی برای وضوء نیافتند پس آیهی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِن كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِن كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُم مِّنَ الْغَايِبِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِّنْهُ مَا

۱- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! چون به نماز برخاستید؛ پس صورت خود و دست‌هایتان را تا آرنج بشویید و سرتان را مسح کنید، و پاهای‌تان را تا دو قوزک (بشوید) و اگر جنب بودید؛ پس خود را پاک سازید (و غسل کنید)، و اگر بیمار یا مسافر هستید، یا یکی از شما از محل قضای حاجت آمده (= قضای حاجت کرده) یا با زنان (تماس گرفته) و آمیزش کرده باشید، آنگاه آب نیابید؛ پس با خاک پاکی تیمم کنید. و از آن بر صورت‌تان و دست‌هایتان بکشید. الله نمی‌خواهد بر شما دشواری قرار دهد، بلکه می‌خواهد شما را پاک سازد و نعمتش را بر شما تمام کند، باشد که شکر گزارید.

يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ
عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ نازل شد سپس اسید بن حضیر گفت: الله
بخاطر خاندان ابوبکر برای مردم برکت ارزانی داشته است.

سبب نزول آیهی: ۴۱ سورهی مائده: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ
يُسْرِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ وَمِنَ
الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُواكَ يُحْرِفُونَ الْكَلِمَ
مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَأَحْذَرُوا
وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنْ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ
أَنْ يُطَهِّر قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾^۱ در
مورد چه چیزی نازل شده است؟

در مورد احیا کردن حکم رجم و سنگسار کردن توسط پیامبر

امام احمد و امام مسلم و غیر ایشان از براء بن عازب روایت می کنند،
گفت: یک یهودی که چهره اش را سیاه نموده بودند و شلاق خورده بود از

۱- ای پیامبر! کسانی که در (راه) کفر شتاب می کنند؛ تو را اندوهگین نسازند، (چه از
کسانی که به زبان شان می گویند: «ایمان آوردیم» و قلب آن ها ایمان نیآورده است و
(چه از کسانی که یهودی هستند؛ گوش سپردگان به دروغند، و برای گروهی که نزد
تو نیامده اند (برای جاسوسی) گوش فرا می دهند، آن ها سخنان (خدا) را از
جایگاه شان تحریف می کنند. و (به یکدیگر) می گویند: «اگر این (حکم تحریف شده)
به شما داده شد، پس بپذیرید، و اگر آن را به شما داده نشد (از او) دوری کنید». و
هر کس که الله گمراهی اش را خواسته باشد، هرگز در برابر الله برای او اختیار نداری
(و نمی توانی از او دفاع نمایی) آن ها کسانی هستند که الله نخواسته دل های شان را
پاک کند، برای آنان در دنیا رسوایی و در آخرت برای شان عذاب بزرگی است.

کنار پیامبر عبور دادند، آن‌ها را صدا زدند و گفتند: «در کتاب خود حد زنا را چنین یافته‌اید؟» گفتند: بله، یکی از عالمان، آن‌ها را خواست و به او گفت: «به آن خدایی که تورات را بر موسی نازل کرده تو را قسم می‌دهم آیا حد زنا را در کتاب خود، چنین یافته‌اید؟» گفت: نه، به الله قسم اگر چنین مرا قسم نمی‌دادی، نمی‌گفتم، حد زنا در کتاب ما رجم و سنگ سار است و لیکن زنا در طبقه‌ی اشراف ما زیاد شد، ما در مورد اشراف خود حد را ترک می‌کردیم و در مورد ضعیفان آن را اجرا می‌کردیم، بر این شدیم تا این‌که حدی را جایگزین نماییم که بر اشراف و ضعیفان اجرا کنیم، بر سیاه کردن روی و شلاق زدن به توافق رسیدیم. رسول الله ﷺ گفتند: «بار الهی همانا من اولین کسی هستم که امر و فرمان تو را بعد از این‌که آن را ترک کرده بودند، احیا می‌کنم.» پیامبر دستور سنگسار دادند و سنگسارش کردند و این آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی: ۱۰۱ سوره‌ی مائده: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِن تُبَدَ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْءَانُ تُبَدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾^۱ در مورد چه چیزی نازل شده است؟

در مورد عدم سؤال از پیغمبر در مسائل شخصی که ربطی به دین نداشته باشد و فهمیدنش برای شخص ضرر داشته باشد.

امام بخاری از انس بن مالک روایت می‌کند؛ گفت: پیامبر ﷺ خطبه می‌خواندند، مردی بلند شد و گفت: پدر من کیست؟ فرمودند: فلانی. و این

۱- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از چیزهایی نپرسید که اگر برای شما آشکار گردد، شما را اندوهگین کند و اگر به هنگام نزول قرآن، از آن‌ها سؤال کنید برای شما آشکار می‌شود الله از آن‌ها عفو کرده است و الله آمرزنده‌ی بردبار است.

آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی: ۵۲ سوره‌ی انعام: ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۗ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۵۲﴾^۱ در مورد چه چیزی نازل شده است؟

در مورد نهی از پیغمبر به راندن بعضی از صحابه از خود بخاطر رضای مشرکین

ابن حبان و حاکم از سعد بن ابی وقاص روایت می‌کنند: این آیه در مورد شش نفر نازل شد: من، عبدالله بن مسعود و چهار نفر دیگر. به پیامبر گفتند: آن‌ها را از خود دور ساز ما شرم می‌کنیم مانند آن‌ها دنباله رو تو باشیم؛ الله می‌داند چیزی در دل رسول الله ﷺ گذر کرد که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی: ۱ سوره‌ی انفال: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۗ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿۱﴾^۲ در مورد چه چیزی نازل شده است؟

۱- و کسانی را که صبح و شام پروردگارشان را می‌خوانند (و) خشنودی او را می‌خواهند (از خود) دور مکن، نه چیزی از حساب آن‌ها بر توست و نه چیزی از حساب تو بر آن‌ها؛ پس اگر آن‌ها را طرد کنی از ستمکاران خواهی بود.

۲- از تو در بارهٔ انفال (= غنایم) سوال می‌کنند، بگو: «انفال از آن الله و پیامبر است، پس از الله بترسید؛ و میان خودتان را اصلاح کنید، و خدا و پیامبرش را اطاعت کنید؛ اگر ایمان دارید.

در مورد چگونگی تقسیم غنائم جنگی

امام احمد از سعد بن ابی وقاص روایت می‌کند: در روز بدر، برادرم عمیر کشته شده بود در برابرش سعید بن عاص را کشتم و شمشیرش را برداشتم و آن شمشیر را نزد پیامبر آوردم، ایشان گفتند: «برو و آنچه در دست داری بیانداز» برگشتم و الله می‌داند که چه غوغایی در درونم بود بخاطر این که برادرم کشته شده بود؛ مدت زمان زیادی نگذشته بود که سوره‌ی انفال نازل شد و پیامبر ﷺ فرمود: «برو و شمشیر خود را بردار».

آیه‌ی: ۹ سوره‌ی انفال: ﴿إِذْ كَسَبْتُمْ نَارَ رَبِّكُمْ فَأَنْتُمْ لِلْكَفَّةِ أَهْلٌ﴾^۱ در جواب کدام جنگ و کدام دعای پیامبر نازل شده است؟

در جنگ بدر و دعای: بار الهی آنچه به من وعده داده ای بر آورده ساز، ای الله اگر این گروه از اهل اسلام نابود شود در زمین عبادت کننده‌ای نخواهد بود.

امام ترمذی از عمر بن الخطاب رضی الله عنه روایت می‌کند: پیامبر ﷺ به مشرکین نگاه نمود در حالی که آن‌ها هزار نفر بودند و یارن او سیصد و چند ده نفر بودند. رو به قبله نموده و دستش را بلند نمود و با پروردگارش بلند خواند: «بار الهی آنچه به من وعده داده‌ای بر آورده ساز، ای الله اگر این گروه از اهل اسلام نابود شود در زمین عبادت کننده‌ای نخواهد بود.» به استمرار در مناجات با پروردگارش بود و دستانش بلند بود و رو به قبله ایستاد تا این که ردایش افتاد؛ ابوبکر آمد و ردایش را برداشت و بر شانه‌ی ایشان انداخت و

۱- (بیاد آورید) هنگامی که از پروردگارتان (فریاد و) یاری می‌خواستید، پس او (خواستۀ) شما را پذیرفت. (و فرمود): «من شما را با یک هزار از فرشتگان، که پیاپی فرود می‌آیند، یاری می‌کنم.»

در پشت سر ایشان ایستاد و گفت: ای نبی الله خواندن پروردگارت کافی است همانا او آنچه را که به تو وعده داده برآورده خواهد نمود که این آیه نازل شد.

که آیه ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ [الأنفال: ۳۳] نازل شد.

این سخن چه کسی است که در آیه‌ی: ۳۲ سوره‌ی انفال: ﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ أُنزِلْنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾^۱ آمده است؟

ابوجهل بن هشام

امام بخاری از انس روایت می‌کند؛ گفت: ابوجهل بن هشام گفت: ای الله، اگر این دین حق است و از طرف تو می‌باشد، از آسمان بر ما سنگ ببار و یا ما را دچار عذاب دردناکی بگردان.

آیات: ۶۷ و ۶۸ و ۶۹ سوره‌ی انفال: ﴿مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَاسْرِي حَتَّىٰ يُثَخِّنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾^{۲۷} لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾^{۲۸} فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَلًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾^{۲۹} در مورد

۱- و (به یاد آور) آن‌گاه که گفتند: «پروردگارا! اگر این (قرآن) حق است و از جانب توست، پس از آسمان سنگی بر ما بباران، یا عذاب دردناکی بر ما بفرست».

۲- هیچ پیامبری را سزاوار نیست که اسیرانی داشته باشد؛ تا آن‌که در زمین کشتار بسیار کند، شما (با گرفتن فدیة از اسیران) متاع دنیا را می‌خواهید و الله (سرای) آخرت را (برای شما) می‌خواهد و الله پیروزمند حکیم است. (۶۷) اگر حکم پیشین

چه چیزی نازل شده است؟

حلال بودن غنائم جنگی

امام ترمذی از ابوهریره روایت می‌کند؛ پیامبر ﷺ گفتند: برای هیچ یک از سران و بزرگان اقوام و امت قبل از شما غنائم جنگی حلال نبوده، آتشی از آسمان می‌آمده و آن را از بین می‌برده و زمانی که روز جنگ بدر بود در مورد غنیمت‌های جنگی چنین شد قبل از این که حلال شود تا این که الله این آیهی ﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾^(۶۸) را نازل نمودند.

سبب نزول آیات: ۱۷، ۱۸، و ۱۹ سوره‌ی توبه: ﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ﴾^(۱۷) إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ^(۱۸) ﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾^(۱۹) ' در مورد چه چیزی نازل شده است؟

الهی نبود (که غنیمت و فدیه‌ی اسیر حلال است)، قطعاً در آنچه گرفتید، عذاب بزرگی به شما می‌رسد. (۶۸) پس از آنچه غنیمت گرفته‌اید، حلال پاکیزه بخورید و از الله بترسید، همانا الله آمرزندهٔ مهربان است.

البته این آیات بعد از مشورت رسول خدا ﷺ با اصحاب در مورد اسیران و عدم قبول رأی عمرؓ و پذیرفتن رأی ابوبکرؓ و در تأیید رأی عمرؓ نازل شد. داستان آن معروف است و امام مسلم در صحیح خود آن را ذکر کرده است. (مصحح)

۱- مشرکان را (سزاوار) نیست، که مساجد الله را آباد کنند، در حالی که به کفر خویش

در مورد افضلیت جهاد در راه خدا از رسیدگی به خانه‌ی خدا

امام مسلم و ابن حبان و ابو داود از نعمان بن بشیر روایت می‌کنند که گفته: من با تعدادی از صحابه نزد منبر رسول الله ﷺ نشسته بودیم، یکی از اصحاب گفت: هیچ باکی ندارم که بعد از اسلام هیچ عملی انجام ندهم بجز این که حاجی‌ها را آب دهم و دیگری گفت: بلکه رسیدن به امور کعبه و دیگری گفت: بلکه جهاد در راه الله از این چیزهایی که شما گفتید بهتر است. عمر رضی الله عنه آن‌ها را نهیب زد و گفت: صدای خود را در نزد منبر رسول الله ﷺ بالا نبرید. و آن روز جمعه بود، زمانی که نماز خواندیم به نزد رسول الله ﷺ آمدم و در مورد این مسایل که با هم اختلاف کرده بودند از ایشان پرسیدم که الله تعالی این آیه را نازل نمود.

سبب نزول آیه‌ی: ۵۸ سوره‌ی توبه: ﴿وَمِنْهُمْ مَّن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رِضْوَانًا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ﴾^۱ چیست؟
شخصی بر تقسیم غنایم پیامبر ایراد گرفت که این آیه نازل شد.

امام بخاری از ابوسعید خدری روایت می‌کند که گفته: موقعی که رسول

گواهی می‌دهند، آن‌ها اعمال‌شان نابود (و حبط) شده و در آتش (جهنم) جاودانه خواهند ماند. (۱۷) مساجد الله را فقط کسی آباد می‌کند که به الله و روز آخرت ایمان آورده، و نماز را بر پا دارد، و زکات را بدهد، و جز از الله نترسد، امید است که اینان از هدایت یا فتگان باشند. (۱۸) آیا آب دادن به حجاج، و آباد ساختن مسجد الحرام را، همچون (عمل) کسی که به الله و روز قیامت ایمان آورده، و در راه الله جهاد کرده است، برابر می‌گیرید؟! (خیر، آن‌ها) نزد الله برابر نیستند، و الله گروه ستمکاران را هدایت نمی‌کند.

۱- و از آن‌ها کسانی هستند که در (تقسیم) صدقات (و غنایم) به تو خرده می‌گیرند، پس اگر از آن (اموال، بهره‌ای) به آن‌ها داده شود، راضی می‌شوند، و اگر از آن (چیزی) داده نشود، فوراً خشم می‌گیرند.

الله ﷻ داشتند چیزی را تقسیم می‌کردند، شخصی که دارای خاصره کوچکی بود آمد و گفت: عدالت کن. پیامبر گفتند: «وای بر تو اگر من عدالت نکنم پس چه کسی می‌خواهد عدالت کند؟» که این آیه نازل شد.

آیهی: ۷۹ سوره‌ی توبه: ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾^۱ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

در مورد اشخاصی که انفاق کنندگان را مسخره و از آن‌ها ایراد می‌گرفتند

شیخان از ابومسعود روایت می‌کنند که گفت: زمانی که آیه‌ی صدقه نازل شده بود هر کسی از ما چیزی را با خود می‌بردیم، شخصی آمد و مقدار زیادی صدقه داد، گفتند: این برای خود نمایی است و شخص دیگری آمد و یک صاع صدقه داد، گفتند: الله از این صدقه دادن تو بی‌نیاز است؛ که این آیه نازل شد.

در آیه‌ی: ۸۴ سوره‌ی توبه: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ ۗ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ﴾^۲ از نماز خواندن بر چه کسانی نهی شده است؟

۱- کسانی که از مؤمنان رغبت‌کننده (و فرمانبردار) در صدقات (شان) عیب‌جویی می‌کنند و کسانی را که جز به‌اندازه (ناچیز) توانایی خود (چیزی) نمی‌یابند، پس (عیب‌جوئی) و مسخره شان می‌کنند، الله آن‌ها را مسخره می‌کند و برای آن‌ها عذاب دردناکی است.

۲- و هرگز بر هیچ یک از آن‌ها که مرده است، نماز نخوان، و بر (کنار) قبرش نایست، بی‌گمان آن‌ها به الله و رسولش کافر شدند، و در حالی که فاسق (و نافرمان) بودند؛ مردند.

نماز خواندن پیامبر بر منافقین

امام بخاری و اما مسلم از ابن عمر رضی الله عنهما روایت می کنند که گفت: زمانی که عبدالله بن ابی وفات کرد، پسرش نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمد از پیامبر درخواست پیراهنش نمود تا این که پدرش را در آن کفن نماید. پس به او دادند، سپس درخواست کرد این که بر او نماز بخوانند، پیامبر بلند شد که بر او نماز بخواند؛ عمر بلند شد و پیراهن پیامبر را گرفت و گفت: می خواهی بر او نماز بخوانی در حالی که الله نهی کرده از این که بر منافقین نماز بخوانی؟ گفتند: «همانا الله مرا مخیر گردانیده و گفته: ﴿أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً﴾ و من بر هفتاد بار می افزایم»، عمر گفت: او منافق است! پس بر او نماز گذاردند که این آیه نازل شد.

پیامبر صلی الله علیه و آله طلب آمرزش برای چه کسی نمود که آیهی: ۱۱۳ سوره ی توبه ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ [التوبة: ۱۱۳]^۱ نازل شد؟

عمویش ابوطالب

شیخان از طریق سعید بن مسیب از پدرش روایت می کنند؛ گفت: زمانی که ابوطالب در بیماری موت بود، رسول الله صلی الله علیه و آله نزد او آمد در حالی که ابوجهل و عبدالله بن ابی امیه آن جا بودند؛ پیامبر صلی الله علیه و آله گفتند: «ای عمو بگو لا اله الا الله تا این که بوسیله ی آن نزد الله دلیل و حجت بیاورم». ابوجهل و عبدالله بن ابی امیه گفتند: ای ابوطالب آیا می خواهی از دین عبدالمطلب بر

۱- برای پیامبر و کسانی که ایمان آوردند (شایسته) نبود که برای مشرکان طلب آمرزش کنند، - هر چند از نزدیکان شان باشند- بعد از آن که برای آن ها روشن شد که آن ها اهل دوزخند.

بگردی همین‌طور آن‌ها با او در مورد دین عبدالمطلب صحبت کردند تا اینکه وفات کرد. پیامبر ﷺ گفت: «طلب آمرزش می‌کنم برای تو تا زمانی که از آن منع نشوم» تا این که این آیه نازل شد.

آیه‌ی: ۱۱۷ سوره‌ی توبه: ﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾^۱ در مورد قبول شدن توبه کدام یک از صحابه نازل شده است؟

امام بخاری و دیگران از کعب بن مالک روایت می‌کنند، گفته: در هیچ جنگی از پیامبر ﷺ سرپیچی نکرده‌ام مگر جنگ بدر تا این که جنگ تبوک شد و این جنگ آخرین جنگ پیامبر بود و به مردم اجازه داد تا این که برگردند و طولانی شدن آن را یاد آور می‌شود و در مورد توبه ما، الله تعالی آیه‌ی ﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ﴾ تا ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ نازل نمود و آیه ﴿اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾^{۱۱۹} در مورد ما نازل شده است. (و دو نفر دیگر که از جنگ تبوک سرپیچی کردند مرارة بن ربیع و هلال بن أمیة بودند).

سبب نزول آیه‌ی: ۵ سوره‌ی هود: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَزِيزٌ

۱- قطعاً الله رحمت خود را شامل حال پیامبر و مهاجران و انصار، آنان که در زمان سختی (و تنگدستی) از او پیروی کردند؛ نمود، بعد از آنکه نزدیک بود، دل‌های گروهی از آن‌ها (از حق) منحرف شود، سپس توبه‌ی آن‌ها را پذیرفت، بی‌گمان او (نسبت) به آن‌ها رؤوف مهربان است.

بِدَاتِ الصُّدُورِ ﴿۱﴾ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

در مورد کسانی که شرم می‌کردند که عریان شوند و با همسران خود هم‌خوابی کنند

امام بخاری از ابن عباس رضی الله عنهما در باره‌ی این آیه چنین گفت: بعضی از مردم شرم می‌کردند از این‌که عریان شوند و با همسران خود هم‌خوابی کنند و می‌گفتند: در آسمان از شرمگاه ما با خبر می‌شوند، تا این‌که این آیه در مورد آن‌ها نازل شد.

علت نزول آیه‌ی: ۱۱۴ سوره‌ی هود: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَرُفَاً مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحُسْنَئِ يُدْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ ﴿۱۱۴﴾^۲ چیست؟

یکی از صحابه بوسه‌ای بر زنی زد و نزد پیامبر آمد و اظهار پشیمانی نمود که این آیه نازل شد.

امام بخاری و مسلم از ابن مسعود رضی الله عنه روایت می‌کنند: مردی بوسه‌ای به زنی زد، نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و ایشان را از عمل خود خبر داد و اظهار پشیمانی نمود و راهنمایی خواست که الله این آیه را نازل نمود. مرد گفت: آیا این در مورد من نازل شده است گفتند: «برای تمام امت من است».

۱- آگاه باشید آن‌ها سینه‌هایشان را خم می‌کنند (و سرها به هم نزدیک می‌کنند) تا خود را از او پنهان دارند، آگاه باشید، وقتی که آن‌ها لباس‌های خویش را به سر می‌کشند، (الله) می‌داند آنچه را (در دل) پنهان می‌کنند و آنچه را آشکار می‌سازند، بی‌تردید او به راز دل‌ها آگاه است.

۲- و (ای پیامبر!) در دو طرف روز، و ساعاتی از شب، نماز را بر پادار، بی‌شک نیکی‌ها بدی‌ها را از بین می‌برند، این پندی برای پند پذیران است.

سبب نزول آیهی: ۳ سوره یوسف: ﴿لَمَّا أَحْسَنَ الْقَصَصَ﴾^۱ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿۳﴾^۱ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

در مورد کسانی که به پیغمبر گفتند اگر برای ما صحبت می‌کردی بهتر بود حاکم و غیر از ایشان از سعد بن ابی وقاص روایت کرده اند، گفت: قرآن بر پیامبر ﷺ نازل شده و مدت زمانی بود که بر مردم تلاوت می‌کردند، بعضی از مردم گفتند: اگر برای ما صحبت می‌کردی بهتر بود. که این آیه نازل شد. علت نزول آیهی: ۵۶ سوره ی اسراء: ﴿قُلْ أَدْعُوا الَّذِينَ رَعَمْتُمْ مِّنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا﴾^۲ چیست؟ بعضی از مردم جنیان را عبادت می‌کردند و آن جنیان مسلمان شدند که این آیه نازل شد.

امام بخاری و دیگران از ابن مسعود روایت کرده‌اند که گفته: بعضی از مردم تعدادی از جنیان را عبادت می‌کردند آن دسته از جنیان مسلمان شدند ولی آن مردم بر دین خود ماندند که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیهی: ۸۵ سوره ی اسراء: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾^۳ چیست؟

-
- ۱- (ای پیامبر!) ما بهترین داستان‌ها را با وحی کردن این قرآن بر تو بازگو می‌کنیم، و مسلماً تو پیش از آن از بی‌خبران بودی (و آگاهی نداشتی).
 - ۲- (ای پیامبر!) بگو: «کسانی را که به جای او (معبود خود) می‌پندارید؛ بخوانید، پس آن‌ها نه می‌توانند بلا (و مشکلی) را از شما دور سازند، و نه تغییر دهند.
 - ۳- (ای پیامبر!) از تو درباره‌ی روح سؤال می‌کنند، بگو: «روح از فرمان پروردگار من است، و جز اندکی از دانش به شما داده نشده است.»

سؤال یهودیان در مورد روح

امام بخاری از ابن مسعود رضی الله عنه روایت می‌کند، گفت: من با پیامبر صلی الله علیه و آله در مدینه راه می‌رفتیم در حالی که ایشان بر شاخه‌ی بدون برگ خرما تکیه زده بودند بر تعدادی از یهودیان گذر نمود، بعضی از آن‌ها گفتند: خوب است که سئوالی بپرسیم، گفتند: در مورد روح برای ما بگو. برای چند لحظه‌ای بلند شدند و سر خود را بالا بردند. دانستم که بر ایشان وحی نازل می‌شود تا این‌که فرشته‌ی وحی رفت سپس این آیه را تلاوت نمودند.

در چه موقع آیه‌ی: ۱۱۰ سوره‌ی اسراء: ﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾^۱ نازل شد؟

در زمانی که دعوت در مکه مخفیانه بود

امام بخاری و دیگران از ابن عباس رضی الله عنهما در مورد «و لا تجهر» گفت: این آیه زمانی نازل شده است که رسول الله صلی الله علیه و آله در مکه مخفی بودند موقعی که با یاران خود نماز گذارد موقع قرائت قرآن صدای خود را بالا بردند، وقتی که مشرکین قرآن را شنیدند، شروع به فحش و ناسزا دادن به قرآن کردند، چه کسی نازل کرده.. و چه کسی آن را آورده.. که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی ۶۴ سوره‌ی مریم: ﴿وَمَا تَنْزِيلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾^۲ چیست؟

۱- بگو: «الله» را بخوانید یا «رحمان» را بخوانید، هر کدام را بخوانید، پس (فرقی ندارد) برای او نام‌های نیکوست، و نمازت را نه زیاد بلند بخوان، و نه آنرا خیلی آهسته بخوان، و میان آن دو؛ راهی (معتدل) برگزین.

۲- و (جبرئیل به پیامبر عرض کرد:) (ما فرشتگان) جز به فرمان پروردگارت نازل

درخواست پیامبر از جبرئیل برای دیدار بیشتر با او

امام بخاری از ابن عباس رضی الله عنهما روایت کرده، گفت: رسول الله صلی الله علیه و آله به جبرئیل گفتند: «چه چیز مانع می شود از این که بیشتر ما را ملاقات بکنی؟» که این آیه نازل شد.

آیهی: ۷۷ سوره ی مریم: ﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا﴾^۱ در مورد چه کسی نازل شده است؟

عاص بن وائل سهمی

امام بخاری و مسلم و دیگران از خباب بن ارت رضی الله عنه روایت می کنند، گفت: به نزد عاص بن وائل سهمی رفتم برای این که طلبی که داشتم از او بگیرم. او گفت: به تو نمی دهم تا این که به محمد کفر بورزی. گفتم: نه تا این که بمیرم و دوباره زنده شوم. سؤال کرد: من هم می میرم و زنده می شوم؟ گفتم: بله. گفت: پس در اینصورت من آن موقع مال و فرزند دارم و به تو باز پرداخت خواهم کرد. که این آیه نازل شد.

آیهی: ۱۹ سوره ی حج: ﴿هَذَا نِ حَصَمَانٍ أَخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ﴾^۲ در

نمی شویم، (آگاهی از آنچه پیش روی ما، و آنچه پشت سرما، و آنچه میان این دو است، همه) از آن اوست، و پروردگارت هرگز فراموش کار نیست.
۱- آیا کسی را دیده ای به آیات ما کافر شد، و گفت: «قطعاً مال و فرزند (فراوانی) به من داده خواهد شد»؟!

۲- این دو (گروه) دشمنان یکدیگرند درباره پروردگارشان (ستیز و) خصومت کردند، پس کسانی که کافر شدند لباس هایی از آتش برای آنها بریده شده است، از بالای سرشان آب سوزان ریخته می شود. (۱۹) که آنچه در درون شان است و (نیز) پوست های (شان) با آن گداخته می شود.

مورد چه کسانی نازل شده است؟

در مورد حمزه و عبیده بن حارث و علی بن ابی طالب و عتبه و شیبه دو پسر ربیع و ولید بن عتبه در جنگ بدر

امام بخاری و مسلم و دیگران از ابودر رضی الله عنه روایت می کنند که گفت: این آیه در مورد حمزه و عبیده بن حارث و علی بن ابی طالب و عتبه و شیبه دو پسر ربیع و ولید بن عتبه نازل شده است.

آیات: ۶، ۷ و ۸ سوره نور: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَدَهُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿۶﴾ وَالْخَمِيسَةَ أَنْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿۷﴾ وَيَدْرُؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَدَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿۸﴾﴾^۱ در مورد چه کسی نازل شده است؟

هلال ابن امیه

امام بخاری از طریق عکرمه از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می کند که گفت: هلال ابن امیه در نزد پیامبر صلی الله علیه و آله همسر خود را متهم کرد به این که با شریک بن سحما زنا نموده؛ پیامبر صلی الله علیه و آله گفت: «یا شاهد بیاور یا این که حد تهمت بر تو اجرا می شود.» گفت: ای رسول الله زمانی کسی مردی را بر زن خود

۱- و کسانی که همسران خود را (به زنا) متهم می کنند، و جز خودشان گواهانی ندارند، پس هر یک از آنها باید چهار مرتبه به نام الله سوگند یاد کنند که او از راستگویان است. (۶) و پنجمین بار (چنین گوید): که لعنت الله بر او باد؛ اگر از دروغگویان باشد. (۷) و از آن (زن) کیفر (رحم) را دور می کند، (به) آن که چهار بار الله را شاهد بگیرد (و سوگند یاد کند) که او (= شوهرش) از دروغگویان است.

بیند آیا می‌رود دنبال شاهد تا شاهد داشته باشد؟ پیامبر ﷺ گفتند: «یا شاهد یا حد بر تو واجب است»؛ هلال گفت: قسم به ذاتی که تو را مبعوث ساخته من راست می‌گویم و حتماً الله آیه‌ای نازل می‌کند و مرا از حد بری می‌سازد. که جبرئیل نازل شد و این آیات بر پیامبر نازل شد.

سبب نزول آیات: ۱۱ تا ۲۲ سوره‌ی نور: ﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَّا أَكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾^۱ چیست؟

برائت زن پیغمبر عایشه صدیقه دختر ابوبکر

امام بخاری و مسلم و دیگران از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کنند، گفت: زمانی که رسول الله ﷺ قصد مسافرت می‌کردند، در بین همسران خود قرعه می‌انداخت قرعه به اسم هر کدام می‌افتاد، او را همراه خود می‌بردند، برای جنگی از جنگ‌ها بین ما قرعه انداخت؛ قرعه به اسم من خارج شد و آن جنگ بعد نازل شدن آیه‌ی حجاب بود؛ مرا در کجاوه‌ای حمل نمودند و رفتیم تا این که رسول الله ﷺ از جهاد فارغ شدند و برگشتند و به مدینه نزدیک شدیم؛ در شب برای حرکت کردن صدا زدند؛ زمانی که برای حرکت صدا زدند، بلند شدم و رفتم تا این که از لشکر دور شدم و قضای حاجت

۱- مسلماً کسانی که تهمت بزرگ (درباره‌ی ام المؤمنین عایشه رضی الله عنها) آوردند، گروهی از خود شما هستند، گمان نکنید که این (ماجرای) برای شما بد است، بلکه آن برای شما خیر است، برای هر کدام از آن‌ها سهمی از گناه است که مرتکب شده است، و کسی از آنان که (بخش) بزرگی (و مهمی) از آن (تهمت) را به عهده داشته است (۱)، برای او عذاب عظیمی است.

نمودم؛ وقتی خواستم برگردم، متوجه شدم گردنبندم نیست جنسش از مهرهای صدف بود، برگشتم و آن را جستجو کردم. بخاطر این من از قافله‌ای که مرا با خود حمل می‌کردند، عقب ماندم و در حالی که آن‌ها فکر می‌کردند من در کجاوه‌ی خود هستم، آن را بر شتر گذاشته و رفته بودند. عایشه رضی الله عنها گفت: زنان در آن زمان سبک وزن بودند، فربه و چاق نبودند و گوشتی نداشتند فقط از غذا، عُلُقَة (نوعی گیاه که آن را خشک نموده و آرد می‌کردند و با آب خمیر می‌نمودند) می‌خوردند و مردم موقع حرکت اصلاً متوجه سنگینی کجاوه نمی‌شدند؛ زمانی گردنبند خود را پیدا کردم که لشکر رفته بود، آمدم به منزل گاه آن‌ها که نه صدا زنده‌ای بود و نه جواب دهنده‌ای آنجا بود؛ مکانی که قبلاً در آن جا بودم، قصد آن جا را نمودم. فکر کردم مردم متوجه غیبت من می‌شوند و بر می‌گردند. هنگامی که من در جای خود نشسته بودم، خواب بر من غلبه کرد و خوابیدم. و صفوان بن معطل سلمی از پشت ارتش را ملازمت می‌کرد. شب در نزدیک جایگاه من پاسبانی داد تا این که صبح شد؛ سیاهی یک انسان خوابیده را دید زمانی که مرا دید، شناخت؛ قبل از حجاب مرا دیده بود با انا لله و انا الیه راجعون گفتن او بیدار شدم؛ زمانی که مرا شناخت با روسری خود صورت خود را پوشیدم؛ به الله قسم نه با او یک کلمه حرف زدم و نه از او یک کلمه‌ای شنیدم جز انا لله و انا الیه راجعون گفتن او و هوی تا این که حیوانش را خواباند، دست آن را بست و من سوار بر آن شدم افسار حیوان را گرفت و حرکت کرد تا این که به لشکر رسیدیم؛ بعد از گرم‌زدگی شدید در اول ظهر پیاده شدند پس هلاک شد آن کسانی که هلاک شدند در مورد من. و کسی که این گروه را سرپرستی می‌کرد، عبدالله بن ابی سلول بود. به مدینه رسیدیم بعد از وارد شدن به مدت یک‌ماه گلایه نمودم و مردم در مورد حرف‌های تهمت زندگان در بلا و سختی بودند و من از چیزی خبر نداشتم

تا این که بعد از بیماری برخوردارم و همراه مادر مسطح برای قضای حاجت بیرون آمدم. مادر مسطح در مدفوع خود لغزید و گفت: صورت مسطح به خاک مالیده شود، به او گفتم: خیلی بد گفتی آیا به شخصی که در جنگ بدر شرکت کرده ناسزا می‌گویی؟ گفت: ای بی‌خبر از مکر و شر مردم! مگر نشنیده‌ای او چه گفته است؟ گفتم: چه گفته؟ مرا از سخنان تهمت‌زنندگان با خبر ساخت. بیماری‌ای به بیماریم اضافه گشت. زمانی رسول الله ﷺ آمد گفتم: آیا اجازه می‌دهید نزد پدر و مادرم بروم؟ و می‌خواستم از طریق آن‌ها از این خبر مطمئن شوم؛ به من اجازه دادند و من نزد پدر و مادرم رفتم؛ به مادرم گفتم: ای مادرم مردم چه می‌گویند؟ گفت: ای دخترم آسان باد بر تو؛ به الله قسم کمتر زنی است که خوردش نکنند در پیش مردی که او را دوست دارد و برای او هوو و زن شوهر است اغلب این‌طور می‌شود؛ گفتم: پاک و منزّه است الله آیا مردم چنین می‌گویند؟ در آن شب تا صبح گریه کردم اشکم بند نیامد و خواب به چشمم نیامد و در حالی که گریه می‌کردم، صبح شد و رسول الله ﷺ علی بن ابی‌طالب و اسامه بن زید را خواست؛ زمانی که وحی وقفه نموده بود در مورد جدایی از زنش با آن دو مشورت نمود اما اسامه به آنچه که از پاکی خانواده او می‌دانست، شهادت داد و گفت: ای رسول الله او همسر شماس است و ما چیزی غیر از خوبی او نمی‌دانیم و اما علی گفت: الله بر تو تنگ ننموده است و زنان غیر از او بسیارند و اگر از کنیز سؤال بکنی او می‌داند و پیامبر بریره را صدا زد و گفت: ای بریره آیا از عایشه چیز مشکوکی دیده‌ای؟ او گفت: قسم به ذاتی که تو را مبعوث نمود، ندیده‌ام مسئله‌ای هرگز که آن را بیوشانم بیشتر از این که دختر بچه کم سنی است که هنگام نان پختن در کنار خمیر خود به خواب می‌رود و مرغ‌ها خمیر او را می‌خورند. رسول الله ﷺ بر منبر رفتند و از عبدالله بن ابی معذرت خواست و گفتند: «ای جماعت مسلمان آیا کسی که مرا معذور

می‌دارند از مردی که اذیت و آزارش در مورد خانواده‌ام به من رسیده؟ به الله قسم که من از خانواده خود جز خوبی چیز دیگری نمی‌دانم...» عایشه گفت: من در آن روز گریه نمودم اشکم بند نیامد و در شب آن روز هم گریه نمودم و اشکم بند نیامد و خواب به چشمم نیامد و پدر و مادرم فکر می‌کردند که گریه موجب شکافته شدن جگرم شود؛ در حالی که آن دو در کنار من بودند یکی از زنان انصار اجازه‌ی وارد شدن خواست به او اجازه دادم و او همچنین کنار من نشست و همراه من گریه نمود سپس رسول ﷺ داخل شدند و سلام نمودند و نشستند؛ یک ماه گذشته بود و آیه‌ای در مورد من نازل نشده بود، شهادتین را خواندند و گفت: «اما بعد ای عایشه همانا در مورد تو چنین و چنین به من رسیده، اگر بی‌گناه باشی الله بی‌گناهی تو را ثابت خواهد کرد و اگر به گناهی نزدیک شده‌ای پس از الله طلب آمرزش کن و بسوی او رجوع کن، همانا بنده اگر به گناه خود اعتراف کند و توبه کند، الله توبه او را قبول می‌کند.» زمانی که حرف خود را تمام نمود به پدرم گفتم: در مورد من به رسول الله ﷺ بگو و او گفت: به الله قسم نمی‌دانم به او چه بگویم. به مادرم گفتم در مورد من به رسول الله ﷺ بگو و او گفت: به الله قسم نمی‌دانم چه بگویم. و من گفتم در حالی که دختر بچه کوچکی بودم، به الله قسم می‌دانم که این حرف‌ها را شنیده‌اید و در شما اثر نموده و باورتان شده است و اگر بشما بگویم: من بی‌گناه هستم در حالی که الله به بی‌گناهی من آگاه است، مرا تصدیق نمی‌کنید و همانا من هیچ مثالی برای من و شما نمی‌یابم جز این که چنانکه پدر یوسف گفت: ﴿فَصَبِّرْ جَمِيلًا وَاللَّهُ

الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ﴾ [یوسف: ۱۸]. سپس بر گشتم و بر رختخواب خود خوابیدم. به الله قسم رسول الله ﷺ از جای خود تکان نخورد و کسی از خانواده خارج نشد تا این که الله بر پیامبرش نازل کرد و مانند همیشه که

وحی به ایشان نازل می‌شد، سختی وحی ایشان را فرا گرفت و زمانی که تمام شد اولین کلمه‌ای که گفتند این بود: «ای عایشه مژدگانی بده؛ الله تو را تبرئه نموده» مادرم به من گفت: بلند شو برو نزد ایشان گفتم به الله قسم برای او بلند نمی‌شوم و تشکر نمی‌کنم جز از الله؛ اوست که تبرئه مرا نازل کرده است. (و ۱۰ آیه‌ی نازل سوره‌ی نور نازل کردند) ابوبکر گفت: ایشان بخاطر قرابت و فقر مسطح خرجی زندگی به او می‌دادند: به الله قسم دیگر بعد از این که درباره‌ی عایشه رضی الله عنها چنین گفته، خرجی او را نمی‌دهم تا این که آیه‌ی: ۲۲ نازل شد.

آیه‌ی: ۳۳ سوره‌ی نور: ﴿وَلَيْسَتَّعْفِيفَ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۗ وَالَّذِينَ يَبْتُغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۗ وَأَثْوَاهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّبَتُّغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۗ وَمَنْ يُكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنَ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ عُفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۳۳﴾^۱ در مورد چه کسی نازل شده است؟

۱- و کسانی که (اسباب و امکانات) ازدواج را نمی‌یابند، باید پاکدامنی پیشه کنند؛ تا الله آنان را از فضل خود بی‌نیاز گرداند و کسانی از بردگان‌تان که خواستار مکاتبه (= باز خریدن خویش) هستند، پس با آنها قرار داد ببندید، اگر خیر و صلاح در آنها احساس می‌کنید، و چیزی از مال الله را که به شما داده است؛ به آنها بدهید، و کنیزان خود را که می‌خواهند پاکدامنی کنند، برای بدست آوردن متاع ناچیز زندگانی دنیا به زنا وادار نکنید، و کسی که آنها را (بر این کار) مجبور کند، پس بی‌گمان الله بعد از اجبار آنها (برای آنان) آمرزندهٔ مهربان است.

عبدالله بن ابی

مسلم از طریق ابو سفیان از جابر بن عبدالله روایت می‌کند، گفت: عبدالله بن ابی کنیزی داشت و به او می‌گفت: برو و زنا کن و او را به زنا کردن دستور می‌داد که این آیه نازل شد.

آیه‌ی: ۶۸ سوره‌ی فرقان: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾^۱ در تصدیق جواب سؤال چه کسی نازل شد؟

عبدالله بن مسعود

امام بخاری و مسلم از ابن مسعود روایت می‌کنند، گفت: از رسول الله ﷺ سؤال کردم چه گناهی از همه بزرگتر است؟ گفتند: «این که برای الله شریکی قائل شوی در حالی که او تو را آفریده است.» گفتم: دیگر چه؟ گفتند: «این که فرزند خود را از ترس این که روزی تو را بخورد او را بکشی» گفتم دیگر چه؟ گفتند: «این که با زن همسایه زنا کنی» که در تصدیق این کلام این نازل شد.

سبب نزول آیه‌ی: ۵۶ سوره‌ی قصص: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَئِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾^۲ چیست؟

۱- و کسانی که با الله معبود دیگر را نمی‌خوانند، و نفسی را که الله (کشتنش را) حرام کرده است، جز به حق نمی‌کشند، و زنا نمی‌کنند، و هر کس چنین کند، مجازات گناه (خود) را خواهد دید.

۲- (ای پیامبر!) بی‌تردید تو هر کس را دوست داری نمی‌توانی هدایت کنی، ولی الله هر کس را بخواهد هدایت می‌کند و او به هدایت شدگان آگاه‌تر است.

اصرار پیامبر در مورد مسلمان شدن ابوطالب

امام مسلم و دیگران از ابوهریره رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: رسول الله صلی الله علیه و آله به عمویش گفتند: «لا اله الا الله بگو تا روز قیامت برای تو گواهی بدهم» گفت: اگر زنان قریش شایعه پراکنی نمی‌کردند در مورد من که بگویند از روی ناتوانی اقرار کرده، می‌گفتم.

آیه‌ی: ۸ سوره‌ی عنکبوت: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۸﴾^۱ در جواب چه کسی نازل شده است؟

مادر سعد بن ابی وقاص

امام مسلم و ترمذی و دیگران از سعد بن ابی وقاص روایت می‌کنند، گفت: مادر سعد گفت: مگر نه این است که الله دستور نیکی به پدر و مادر داده است، به الله قسم غذا نمی‌خورم و آب نمی‌نوشم تا این که بمیرم یا این که تو به دین محمد کفر بورزی که این آیه نازل شد.

علت نزول آیه‌ی: ۵ سوره‌ی احزاب: ﴿أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِءَ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا

۱- و انسان را به نیک رفتاری (نسبت) به پدر و مادرش سفارش کردیم، و اگر آن دو (مشرك باشند و) تلاش کنند که تو چیزی را که به آن علم نداری شریک من قرار دهی، پس از آنان اطاعت نکن، بازگشت شما به سوی من است، آنگاه شما را به آنچه انجام می‌دادید؛ آگاه خواهیم کرد.

رَحِيمًا ﴿۱﴾ چیست؟

چون بعضی از مردم مختارانه اسم پدری دیگر انتخاب می کردند

امام بخاری از ابن عمر رضی الله عنهما روایت می کند، گفت: ما به زید بن حارثه می گفتیم: زید بن محمد تا این که این آیه نازل شد.

آیه: ۹ سوره ی احزاب: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿۱﴾^۲ اشاره به کدام نصرت الهی دارد؟

نصرت صحابه توسط باد در جنگ احزاب (خندق)

بیهقی در کتاب «الدلائل» از حذیفه رضی الله عنه روایت می کند، گفت: شب جنگ احزاب شرکت داشتیم ما در حالی که نشسته صف کشیده بودیم، ابوسفیان و دیگر گروه‌های همراه او بالای سر ما بودند و یهود بنی قریظه پایین تر از ما و ما از این که بچه‌های کوچک به بردگی گرفته شوند می ترسیدیم هرگز شبی به این تاریکی ندیده بودیم و باد تندی به این شدت ندیده بودیم، منافقین از

۱- آن‌ها (= فرزند خوانده‌ها) را به نام پدرانشان بخوانید که این (کار) نزد الله منصفانه‌تر است، پس اگر پدرانشان را نمی‌شناسید، برادران دینی شما، و موالی شما هستند. و در آنچه که (قبلاً) اشتباه کرده‌اید؛ گناهی بر شما نیست، و لیکن آنچه را که دل‌های شما از روی عمد می‌خواهد (و می‌گویید، گناه است) و الله آمرزندهٔ مهربان است.

۲- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! نعمت الله را بر خود به یاد آورید، هنگامی که لشکرهایی به سوی شما آمدند، پس ما تند باد (سختی) بر آن‌ها فرستادیم، و لشکرهایی (از فرشتگان) که آن‌ها را نمی‌دیدید، (و آن‌ها را درهم کوبیدیم) و الله به آنچه انجام می‌دهید؛ بیناست.

پیامبر ﷺ اجازه می‌خواستند و می‌گفتند: خانواده ما تنها هستند در حالی که تنها نبودند و کسی نبود که اجازه بگیرد و پیامبر به او اجازه ندهد و یواشکی در می‌رفتند و ما در حدود سیصد نفر بودیم پیامبر ﷺ نزد تک تک ما می‌آمد تا این که نزد من آمدند و در حالی که هیچ سپری در برابر دشمن و پوششی در برابر سرما نداشتیم به من گفتند: «یک اتفاقی در بین دشمن افتاده برو و ببین چه خبر است» رفتم و دیدم که باد یک وجب و از لشکرگاه آنان را نگذاشته بود به الله قسم که من صدای سنگ را در وسایل سفر آنان می‌شنیدم و باد تندی در بین آنها افتاده بود و آنها را به همدیگر می‌کوبید و می‌گفتند: حرکت، حرکت و برگشتم و خبر کوچ آنها را به پیامبر رساندم و الله این آیه را نازل کرد.

سبب نزول آیه‌ی: ۲۸ سوره‌ی احزاب: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُمْ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْن أُمْتِعَنَّ وَأَسْرَحَنَّ سَرَّاحًا جَمِيلًا﴾^۱ چیست؟

درخواست خرجی بیشتر خانه توسط زنان پیامبر

امام مسلم و احمد و نسایی از طریق ابوزبیر از جابر روایت می‌کنند، گفت: ابوبکر ﷺ نزد رسول الله ﷺ آمد و اجازه‌ی ورود خواست؛ به ایشان اجازه ندادند سپس عمر آمد همچنین به ایشان هم اجازه داده نشد و دوباره برای هر دو اجازه خواستند که اجازه دادند و داخل رفتند در حالی که پیامبر ﷺ نشسته و همسران ایشان دور ایشان ساکت نشسته بودند عمر گفت: صحبت بکنید شاید پیامبر ﷺ کمی لبخند بزند و عمر گفت: ای رسول

۱- ای پیامبر! به همسرانت بگو: «اگر شما زندگی دنیا و زینت آن می‌خواهید، پس بیایید تا (با هدیه‌ی مناسب) شما را بهر مند سازم و شما را به طرز نیکویی رها کنم.»

الله دختر زید زن عمر اگر با زور خرجی خود را بخواهد گردنش را می‌زنم. پیامبر ﷺ لبخندی زد تا این که دندان پیشین ایشان پیدا شد و گفتند: «ایشان که اطراف من هستند درخواست خرجی زندگی دارند.» ابوبکر بلند شد رفت به طرف عایشه که او را بزند و عمر هم رفت به طرف حفصه و هر دو چنین گفتند: از پیامبر ﷺ چیزی را می‌خواهید که وسع آن را ندارد؟. که الله آیه‌ی اختیار نمودن برای زنان پیامبر ﷺ را نازل نمود و پیامبر شروع کرد از طرف عایشه و به او گفتند: «یک مسئله است آن را به تو متذکر می‌شوم، دوست ندارم که در مورد آن عجله‌نمایی با پدر و مادر خود مشورت کن» عایشه گفت: آن چیست؟ پیامبر این آیه را تلاوت نمود؛ عایشه رضی الله عنها گفت: آیا در مورد تو با پدر و مادر خود مشورت کنم؛ بلکه الله و رسولش را انتخاب می‌کنم.

آیه‌ی: ۳۷ سوره‌ی احزاب: ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَخُفِيَ فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْتَشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾^۱ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

۱- و (به یاد بیاور) زمانی را که به آن کس که الله به او نعمت داده بود و تو (نیز) به او نعمت داده بودی، می‌گفتی: «همسرت را نگاه دار و از الله بترس» و در دل خود چیزی را پنهان می‌داشتی که الله آن را آشکار می‌کند، و از مردم می‌ترسیدی؛ در حالی که الله سزاوارتر است که از او بترسی، پس چون زید (بن حارثه -رضی الله عنه-) از او حاجت خویش بگزارد، (و طلاقش داد) او را به ازدواج تو در آورديم؛ تا بر مؤمنان در (بارهٔ ازدواج با) زنان پسر خواندگان‌شان هیچ حرجی نباشد؛ هنگامی که

در مورد زید بن حارثه و همسرش (زینب بنت جحش)

امام بخاری از انس روایت می‌کند، گفت: این آیه در مورد زینب بنت جحش و زیدبن حارثه نازل شده است.

سبب نزول آیه‌ی: ۵۳ سوره‌ی احزاب: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَبْظِرِينَ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَعْسِنِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِيءُ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِيءُ مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا زُوجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾^۱ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

حاجت خویش از او بگزارده (و طلاق‌شان داده) باشند، و فرمان الله انجام شدنی است.

۱- ای کسانی‌که ایمان آورده‌اید! به خانه‌های پیامبر داخل نشوید؛ مگر آنکه برای (صرف) غذا به شما اجازه داده شود، بی‌آنکه منتظر پخته شدنش باشید، ولی چون دعوت شدید، داخل شوید، پس هنگامی‌که غذا خوردید؛ پراکنده شوید، و (بعد از صرف غذا) برای بحث و گفتگو ننشینید، بی‌گمان این (عمل) پیامبر را آزار می‌دهد، پس (او) از شما شرم می‌کند (و چیزی نمی‌گوید) و الله از (بیان) حق شرم نمی‌کند، و هنگامی‌که چیزی (از وسایل زندگی به عاریت) خواستید، پس از آنان (= زنان پیامبر) از پشت پرده بخواهید، این (کار) برای دل‌های شما و دل‌های آنان پاکیزه‌تر است، و شما را نسزد که پیامبر الله را بیازارید، و نه آن‌که همسرانش را بعد از او هرگز به همسری گیرید، بی‌تردید این (کار) نزد الله (گناهی) بزرگ است.

در مورد عتاب خداوند به بعضی از اصحاب که بعد از غذا خوردن در خانه پیغمبر تا مدت طولانی مشغول حرف زدن می شدند و پیغمبر اذیت می شد

امام بخاری و مسلم از انس روایت می کنند، گفت: زمانی که پیامبر ﷺ با زینب بنت جحش ازدواج نمود، مردم را دعوت نمود و غذا داد سپس نشستند و مشغول حرف زدن شدند. پیامبر ظاهراً برای نماز قیام خود را آماده ساخته بود؛ زمانی که مردم را دید به داخل خانه برگشتند و مردم کم کم رفتند و سه نفر نشسته بودند سپس آن‌ها هم رفتند. من به رسول الله خبر دادم که آن‌ها رفته‌اند ایشان به مسجد آمدند و من هم داخل رفتم بین من و ایشان فاصله افتاد که الله این آیه را نازل نمود.

بخاطر کدام همسر پیامبر ﷺ آیه‌ی ۵۹ سوره‌ی احزاب: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿۵۹﴾^۱ نازل گردید؟

سوده دختر زمعه

امام بخاری از عایشه رضی الله عنها روایت می کند، گفت: سوده بعد از این که حجاب خود را برای رفتن به قضای حاجت پوشیده بود، بیرون رفت. -سوده زن تنومندی بود، نمی شد که کسی او را ببیند و او را شناسد- عمر او را دید و گفت: ای سوده به الله قسم از دید ما مخفی نیستی بنگر چگونه بیرون

۱- ای پیامبر! به همسرانت و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: «چادرهای خود را بر خویش فرو افکنند، (و با آن سر و صورت و سینه‌هایشان را بپوشانند) این مناسب‌تر است تا شناخته شوند؛ پس مورد آزار قرار نگیرند، و الله آمرزندهٔ مهربان است.

آیی تا ما تو را نشناسیم، سوده گفت: منصرف شدم و برگشتم و رسول الله ﷺ در خانه بود؛ ایشان داشتند شام می‌خوردند و تکه گوشتی که بر استخوان بود در دست داشتند؛ سوده داخل شد و گفت: ای رسول الله من برای ضرورتی بیرون رفتم و عمر چنینی به من گفته است. سوده گفت: وحی بر ایشان نازل شد و بعد که تمام شد در حالی که تکه گوشت را نگذاشته بود، پیامبر گفت: «همانا برای قضای حاجت به شما اجازه داده شد است.»

سبب نزول آیه‌ی ۱۰ سوره‌ی دخان: ﴿فَأَرْقَبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾^۱ اشاره به چه چیزی است؟

(جمله محذوف است) پیامبر ﷺ کردند پیامبر دعای قحط سالی مثل قحط سالکی قوم یوسف را نمود و قحطی به آن‌ها رسید تا جایی که استخوان را می‌خوردند و از شدت سختی و گرسنگی وقتی یکی از آن‌ها به آسمان نگاه می‌کرد در آسمان دود را می‌دید که این آیه نازل شد، نزد رسول الله ﷺ آمدند و گفتند: ای رسول الله از الله برای ما طلب باران نمایید آن‌ها هلاک شدند و ایشان طلب باران نمودند و باران بارید.

هنگام نزول آیه‌ی: ۲ سوره‌ی فتح: ﴿لِيَعْفَرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ وَعَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾^۲ پیغمبر چکار کرد؟

۱- پس (ای پیامبر) منتظر روزی باش که آسمان دودی آشکار (پدید) آورد

۲- تا الله گناه گذشته و آینده تو را بیامزد و نعمتش را بر تو تمام کند، و به راه راست هدایت نماید.

گفت: آیه‌ای بر من نازل شده است که از هر چیزی که بر روی زمین است برای من دوست داشتنی‌تر است

امام بخاری و مسلم و ترمذی از انس رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: این آیه بر پیامبر صلی الله علیه و آله نازل شد در حالی که از حدیبیه برمی‌گشتند و پیامبر صلی الله علیه و آله گفتند: «آیه‌ای بر من نازل شده است که از هر چیزی که بر روی زمین است برای من دوست داشتنی‌تر است.» و آن آیه را برای یارانش تلاوت کردند و آن‌ها گفتند: سازگار و گوارا باد برای شما ای رسول الله، الله معلوم ساخته که با تو چه می‌کند حال با ما چه خواهد نمود؟ که آیه «لِيَدْخُلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتُ» تا «فَوْزًا عَظِيمًا» نازل شد.

در چه روزی آیه‌ی: ۲۴ سوره‌ی فتح: ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيِّدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾^۱ نازل شد؟

روز حدیبیه

امام مسلم و ترمذی و نسایی از انس رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: زمانی که روز حدیبیه بود، هشتاد مرد جنگی مسلح از طرف کوه تنعیم بر پیامبر صلی الله علیه و آله و یارانش یورش بردند، می‌خواستند رسول الله صلی الله علیه و آله را غافلگیر کنند. پیامبر و یارانش آن‌ها را اسیر کردند و بعد رهای‌شان ساخت که این آیه نازل شد.

آیه‌ی: ۱ سوره‌ی حجرات: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ

۱- و او کسی است که دست آن‌ها را از شما، و دست شما را از آن‌ها در درون مکه بعد از آنکه شما را بر آن‌ها پیروز گرداند، (باز داشت و) کوتاه کرد. و الله به آنچه انجام می‌دهید بیناست.

وَرَسُولِهِ ^{صَلَّى} وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾^۱ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

ابوبکر و عمر

امام بخاری و دیگران از طریق ابن جریج از ابن ابی ملیکه روایت می‌کنند که عبدالله بن زبیر به او خبر داده: تعدادی سواره از بنی تمیم بر رسول الله ^{صَلَّى} وارد شدند؛ ابوبکر گفت: فرمانده قعقاع بن معید است و عمر گفت: نه بلکه اقرع بن حابس است؛ ابوبکر گفت: تو چیزی جز مخالفت کردن با من را نمی‌خواهی و عمر گفت: قصد مخالفت را با تو ندارم. با هم به مشاجره لفظی پرداختند تا این که صدای آن‌ها بالا رفت که این آیه نازل شد.

سبب نزول آیهی: ۹ سوره‌ی حجرات: ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾^۲ در مورد چه کسانی نازل شده است؟

در مورد درگیری دو قبیله‌ی اوس و خزرج

امام بخاری و مسلم از انس ^{رضی} روایت می‌کنند، گفت: پیامبر ^{صَلَّى} بر الاغی

۱- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بر الله و رسولش پیشدستی نکنید، و از الله بترسید، بی‌گمان الله شنوای داناست

۲- و اگر دو گروه از مؤمنان با یکدیگر به جنگ برخاستند، میان‌شان آشتی برقرار کنید، پس اگر یکی از آن دو بر دیگری تجاوز کرد، با گروه متجاوز بجنگید تا به فرمان الله باز گردد، پس اگر بازگشت، میان آن‌ها به عدالت صلح برقرار کنید، و عدالت پیشه کنید، بی‌گمان الله عادلان را دوست می‌دارد.

سوار شد و به طرف عبدالله بن ابی رفت و او گفت: از من دور شو که بوی الاغت مرا آزار می‌دهد؛ یکی از انصار گفت: به الله قسم می‌خوردم رسول الله خوشبوتر از تو می‌باشد. یکی از قوم و طایفه‌ی عبدالله بن ابی خشمگین شد و برای هرکدام از آن‌ها شخصی خشمگین شد و در میان آن‌ها دعوای سختی در گرفت و با دست و کفش همدیگر را زدند که این آیه نازل شد.

آیه‌ی: ۱ سوره‌ی قمر: ﴿أَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَادْنَقَ الْقَمَرُ﴾^۱ اشاره به چه چیزی است؟

معجزه دو نیم شدن ماه

امام بخاری و مسلم و حاکم و لفظ حدیث از حاکم می‌باشد از ابن مسعود^{رضی الله عنه} روایت می‌کنند، قبل از این که پیامبر^{صلی الله علیه و آله} از مکه خارج شود، ماه را دیدم که به دو نیم شده است، مردم گفتند: ماه سحر شده، این آیه نازل شد. ترمذی از انس روایت می‌کند، گفت: اهل مکه از پیامبر^{صلی الله علیه و آله} معجزه‌ای را درخواست کردند؛ ماه دو مرتبه در مکه به دو نیم تقسیم شد این آیه تا «سحر مستمر» نازل شد.

مآمدن آب از میان انگشتان

علت نزول آیه‌ی: ۴۷ تا ۴۹ سوره‌ی قمر: ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ﴾^۲ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾^۳ إِنَّا كُلُّ شَيْءٍ

۱- قیامت نزدیک شد و ماه بشکافت.

خَلَقْنَهُ بِقَدْرِ ﴿٤٩﴾^۱ چیست؟

جدال مشرکین قریش با پیامبر در مورد قدر

امام مسلم و ترمذی از ابوهریره رضی الله عنه روایت می کنند، گفت: مشرکین قریش در مورد تقدیر با پیامبر صلی الله علیه و آله به نزاع و جدال پرداختند، آیهی: ۴۷ تا ۴۹ نازل شد.

سبب نزول آیهی: ۷۵ الی ۸۲ سورهی واقعه: ﴿فَلَا أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّو تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَذَا الْحَدِيثِ أَنْتُمْ مُدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ ﴿٨٢﴾﴾^۲ به چه علت است؟

به علت این که بعضی از مردم نعمت خدا را ناسپاس گفتند

امام مسلم از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می کند، گفت: مردم در زمان رسول الله صلی الله علیه و آله باران داده شدند؛ رسول الله صلی الله علیه و آله گفتند: این رحمتی است که الله آن

۱- بی گمان گناهکاران در گمراهی و دیوانگی هستند. (۴۷) روزی که بر چهره هایشان آتش (جهنم) کشیده می شوند (و به آن ها گفته می شود): «(طعم) آتش دوزخ را بچشید». (۴۸) بی گمان ما همه چیز را به اندازه آفریدیم.

۲ پس سوگند به جایگاه ستارگان. (۷۵) و اگر بدانید این سوگندی بزرگ است. (۷۶) همانا این (کتاب) قرآنی کریم (و گرامی قدر) است. (۷۷) در کتاب پوشیده (= لوح محفوظ) است. (۷۸) که جز پاکان (= فرشتگان) به آن دست نمی زنند. (۷۹) از سوی پروردگار جهانیان نازل شده است. (۸۰) آیا شما نسبت به این کلام (الهی) = قرآن کریم) انکار کننده اید؟! (و از پیروی آن سستی می کنید). (۸۱) و (به جای شکر) روزی خود، (رازق) را تکذیب می کنید!؟

را قرار داده است و بعضی دیگر گفتند: این باران طبیعی است. که این آیات نازل شد.

آیهی: ۱ سورهی مجادله: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ مَخَاوِرُكُمْ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾^۱ در مورد جدال کدام زن و همسرش نازل شده است؟

خوله بنت ثعلبه و همسرش

حاکم از عایشه رضی الله عنها روایت می کند، گفت: پاک و مقدس است ذاتی که شنوایی او همه چیز را فرا گیر است همانا من سخن خوله بنت ثعلبه را شنیدم؛ بعضی از سخنانش بر من مخفی بود و او از همسرش به نزد پیامبر شکایت برده و می گفت: ای رسول الله جوانی مرا خورده، شکم من برای او زاییده تا این که کهنسال گشته ام و بچه ای از من متولد شده الهی به سوی تو شکایت می کنم. چیزی نگذشت که جبریل این آیات را آورد.

آیهی: ۸ سورهی مجادله: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ التَّجَوُّيْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَجَّجُونَ بِالْآثِمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحْيِكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصَلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾^۲ در مورد چه کسانی

۱- به راستی الله سخن زنی را که درباره شوهرش با تو مجادله می کرد، و به الله شکایت می برد شنید، و الله گفتگوی شما را می شنید، بی گمان الله شنوای بیناست.

۲- (ای پیامبر!) مگر ندیده ای کسانی را که از نجوا نهی شدند سپس به آنچه از آن نهی شده بودند باز می گردند و به گناه و تجاوز و نافرمانی پیامبر نجوا می کنند و هنگامی که نزد تو می آیند تو را تحیتی گویند (با کلماتی) که الله با آن تو را تحیت و

حرف می‌زند؟

یهود

احمد و بزار و طبرانی با سند خوب از عبدالله بن عمرو رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: یهود به رسول الله صلی الله علیه و آله می‌گفتند: سام علیکم بعد از آن با خودشان می‌گفتند اگر الله بخاطر آنچه که می‌گوییم عذاب ندهد که این آیه نازل شد.

آیهی: ۵ سورهی حشر: ﴿مَا قَطَعْتُمْ مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ﴾^۱ اشاره به چه مسئله‌ای دارد؟

قطع درختان بنی نضیر

امام بخاری و دیگران از ابن عمر رضی الله عنهما روایت می‌کنند: این که رسول الله درختان نخل‌های یهودیان بنی نضیر در منطقه‌ی بویره را قطع نمود و آتش زدند.

آیهی: ۹ سورهی حشر: ﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُجْزَوْنَ مَن هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَن يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾^۱ در مورد فضیلت چه کسی نازل شده است؟

سلام نگفته است، و در دل خود می‌گویند: چرا الله ما را به (کیفر) آنچه می‌گوییم عذاب نمی‌کند؟ جهنم برای آن‌ها کافی است، به آن وارد می‌شوند، پس (آن) بد (سرانجام و) جایگاهی است.

۱- آنچه از درخت خرما بریدید، و یا آن را ایستاده بر ریشه‌اش باقی گذارید، به فرمان الله بود، تا فاسقان را خوار (و رسوا) سازد.

مردی از انصار که مهمان پیغمبر را پذیرفت و از او پذیرایی کرد

امام بخاری از ابوهریره رضی الله عنه روایت می کند، گفت: مردی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آمد و گفت: ای رسول الله گرسنه هستم. کسی را به نزد همسرانش فرستادند چیزی نیافتند پس گفتند: «بدانید هرکس به این مرد، امشب میهمانی دهد الله به او رحم خواهد نمود.» مردی از انصار بلند شد و گفت: من حاضرم یا رسول الله و رفت نزد همسرش و گفت: میهمان رسول الله صلی الله علیه و آله است چیزی را نگه ندار؛ زن گفت: به الله قسم هیچ چیز جز غذای بچه‌ها نداریم. مرد گفت: بچه‌ها را خواب کن و بیا چراغ را خاموش کن امشب خودمان چیزی نمی‌خوریم و زن این کار را انجام دادند؛ فردا ظهر مرد نزد رسول الله صلی الله علیه و آله بود؛ پیامبر گفتند: «الله از کار فلان مرد و فلان زد خوشحال شد» و این آیه را نازل کرد.

آیه‌ی: ۱ سوره‌ی ممتحنه: ﴿يَنَّايُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ ثُلُفُونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَن تُوْمِنُوْا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ اِن كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَدًا فِي سَبِيْلِ وَاَبْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسْرُوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا اَعْلَمُ بِمَا اَخْفَيْتُمْ وَمَا اَعْلَنْتُمْ وَاَمَن يَفْعَلُهُ مِّنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيْلِ ﴿١﴾ در مورد عتاب چه

۱- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! دشمن من و دشمن خودتان را دوست نگیرید که با آن‌ها طمع دوستی می‌افکنید، در حالی که آن‌ها به آنچه از حق برای شما آمده کافر شده‌اند و رسول الله و شما را به خاطر ایمان آوردن به الله که پروردگارتان است (از شهر و دیارتان) بیرون می‌کنند، اگر شما برای جهاد در راه من (بیرون آمده‌اید) و برای خشنودی من هجرت کرده‌اید (هرگز پیوند دوستی با آن‌ها برقرار نکنید) شما پنهانی با آن‌ها پیوند دوستی برقرار می‌کنید در حالی که من به آنچه که پنهان

صحابی ای نازل شده است؟

حاطب بن ابی بلتعنه

امام بخاری و مسلم از علی رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: رسول الله صلی الله علیه و آله من و زبیر و مقداد بن اسود را فراخواند و فرمود: «بروید تا این که به باغ خاخ برسید؛ در آن جا زنی در هودج نشسته است نامه‌ای را همراه خود دارد و از او بگیری و بیاورید.» ما رفتیم تا این که به باغ رسیدیم و ما نزد آن هودج رسیدیم و گفتیم: نامه را بیرون بیاور، گفت: نامه‌ای همراه من وجود ندارد؛ گفتیم: نامه را بیرون می‌آوری یا این که لباس را بیرون آوریم. نامه را از بافته‌های موی خود بیرون آورد، آن را نزد رسول الله صلی الله علیه و آله آوردیم. آن نامه از حاطب بن ابی بلتعنه برای مردم مشرک مکه بود. بعضی از اخبار و کارهای پیامبر صلی الله علیه و آله را به آن‌ها خبر داده بود. پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «ای حاطب این چیست؟» گفت: عجله نکن ای رسول الله، من به قریش چسپیده‌ام و از آن‌ها نیستم و کسانی از مهاجرین که با شما هستند هر کدام‌شان فامیل و پستی بانی دارند که از آن‌ها و خانواده و اموال آن‌ها دفاع کند؛ دوست داشتم وقتی من قرباتی ندارم، با این کار کسی را پیدا کنم تا از من پشتیبانی کند و من این کار را از روی کفر و ارتداد و یا رضایت به کفر انجام نداده‌ام. پیامبر صلی الله علیه و آله گفتند: «راست می‌گویی.» و در مورد او این آیه نازل شد.

آیه: ۸ سوره‌ی ممتحنه: ﴿لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

می‌دارید و آنچه که آشکار می‌سازید دانانترم. و هرکس از شما چنین (کاری) کند یقیناً راه راست را گم کرده است.

الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾^۱ چه عملی را جایز دانسته است؟

جائز بودن نیکی و ملاقات و زیارت کردن دشمن غیر حربی

امام بخاری از اسماء دختر ابوبکر رضی الله عنهما روایت می‌کند، گفت: مادرم راغبه نزد من آمد؛ از پیامبر صلی الله علیه و آله سؤال گرفتم آیا او را ملاقات کنم؟ پیامبر گفتند: «بله» الله این آیه را در مورد او نازل کرد.

در چه زمانی آیه‌ی: ۱۰ سوره‌ی ممتحنه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَأَمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمَ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَعَاقِبُهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجْرَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكُوفَرِ وَسَلُّوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾^۲ نازل

۱- الله شما را از نیکی کردن و رعایت عدالت نسبت به کسانی که در (امر) دین با شما جنگیده‌اند و شما را از دیارتان بیرون نکرده‌اند، نهی نمی‌کند، بی‌گمان الله عدالت پیشگان را دوست دارد

۲- ای کسانی که ایمان آورده‌اید! هنگامی که زنان مؤمن هجرت کرده به نزد شما آیند، پس آن‌ها را آزمایش کنید، الله به ایمان‌شان داناتر است، پس اگر آن‌ها را (زنانی) مؤمن یافتید، آن‌ها را به سوی کفار باز نگردانید، نه آن‌ها برای آنان (کافران) حلالند و نه آن‌ها (کافران) برای این‌ها حلالند و آنچه را (شوهران کافر) خرج کرده‌اند به آن‌ها بدهید، و گناهی بر شما نیست که با آن‌ها ازدواج کنید هرگاه مهریه‌شان را به آنان بدهید، و (در صورت ارتداد از اسلام) به عقد زنان کافر تمسک مجوید (و آن‌ها را رها کنید). و آنچه را خرج کرده‌اید مطالبه کنید، و (کافران نیز) آنچه را خرج کرده‌اند مطالبه کنند. این حکم الله است که در میان شما حکم می‌کند و الله دانای حکیم است.

گردید؟

در زمان صلح حدیبیه

امام بخاری و مسلم از مسمور و مروان بن حکم روایت می‌کنند: زمانی که رسول الله ﷺ پیمان صلح حدیبیه را بست، زنان مسلمانی نزد پیامبر آمدند، الله این آیه را نازل کردند.

سبب نزول آیه‌ی: ۱۱ سوره‌ی جمعه: ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجْرَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجْرَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿۱۱﴾^۱ چیست؟

انصراف مردم از خطبه و رفتن برای تجارت

امام بخاری و مسلم از جابر رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: پیامبر صلی الله علیه و آله در روز جمعه خطبه می‌خواندند؛ در اثناء خطبه، قافله‌ی تجارتی آمد و مردم همه به طرف آن قافله رفتند و جز ۱۲ نفر کسی دیگر در مسجد نماند که این آیه نازل شد.

آیات: ۷ و ۸ سوره‌ی منافقون: ﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَيَّ مِنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنْفَضُوا ۗ وَاللَّهُ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَقْفَهُونَ ﴿۷﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۗ وَاللَّهُ

۱- و (ای پیامبر! برخی از این مردم) هنگامی که تجارتی یا سرگرمی را ببینند به سوی آن پراکنده می‌شوند و تو را ایستاده (بر منبر) رها می‌کنند، بگو: «آنچه در نزد الله است بهتر از سرگرمی و تجارت است، و الله بهترین روزی‌دهندگان است.»

أَلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾^۱ در مورد حرف و کلام چه کسانی است؟

منافقین مانند عبدالله بن ابی و دوستانش

امام بخاری از زید بن ارقم روایت می‌کند؛ گفت: شنیدم که عبدالله بن ابی به دوستانش می‌گوید: بر کسانی که دور و بر رسول الله است انفاق نکنید تا این که از دور و بر او پراکنده شوند؛ زمانی که به مدینه برگشتیم بزرگان آن‌ها را خوار و ذلیل می‌کنیم؛ این را برای عمومی خود تعریف کردم او هم برای پیامبر ﷺ بازگو کردند؛ پیامبر ﷺ مرا خواستند و برای ایشان بازگو نمودم؛ پیامبر ﷺ به دنبال عبدالله بن ابی و دوستانش فرستادند؛ آن‌ها قسم خوردند و این حرف را تکذیب کردند و پیامبر حرف آن‌ها را تصدیق کرد و من چنان شدم که تا به حال چنین حالتی به من دست نداده بود؛ در خانه نشستیم و عمومی به من گفت: همین را می‌خواستی که رسول الله ﷺ تو را تکذیب کند و از تو بدش بیاید؛ که الله تعالی این آیه را نازل کرد. رسول الله ﷺ به دنبال من فرستاد و این آیه را برای من خواند و فرمود: «همانا الله تو را تصدیق نمود».

مقدمه‌ی سوره‌ی تحریم، آیات: ۱ تا ۶: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ لَمْ يُحْرِمُوا مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبَتَّغِي مَرْصَاتٍ أَرْوَاجَكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ

۱- آن‌ها کسانی هستند که می‌گویند: «بر آنان که نزد رسول الله هستند (چیزی) انفاق نکنید تا پراکنده شوند و حال آن که خزاین آسمان‌ها و زمین از آن الله است، ولی منافقان در نمی‌یابند. (۷) آن‌ها می‌گویند: «اگر به مدینه باز گردیم، یقیناً صاحبان عزت، ذلیلان را از آنجا بیرون می‌کنند» در حالی که عزت از آن الله، و فرستاده او و مؤمنان است، ولی منافقان نمی‌دانند.

تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى
بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ
وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ
الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ
هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةَ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَى
رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَلْبَتِ
تَتَّبِعْتِ عِبَادَاتِ سَبَّحْتِ ثَبَّتِ وَأَبْكَرَاتِ ﴿٥﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا
أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ
شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾^١ اشاره به اقوال

۱- ای پیامبر! چرا چیزی را که الله بر تو حلال کرده است به خاطر خشنودی همسران
(بر خود) حرام می کنی؟! و الله آمرزندهٔ مهربان است. (۱) به راستی الله (راه)
گشودن سوگندهای تان را برای شما مقرر داشته است و الله دوستدار (و مولای)
شماست و او دانای حکیم است. (۲) و هنگامی که پیامبر به بعضی از همسرانش
سخنانی را به راز گفت، پس چون (آن همسر) آن را (به دیگری) خبر داد، و الله او
(پیامبر) را بر آن آگاه کرد، قسمتی از آن را برای او بیان کرد و از قسمتی (دیگر)
خود داری نمود، پس هنگامی که (پیامبر) او را از آن خبر داد، گفت: «چه کسی این
را به تو خبر داده است؟» (پیامبر) فرمود: «(الله) دانای آگاه مرا خبر داده است.»
(۳) (ای همسران پیامبر!) اگر شما دو نفر به درگاه الله توبه کنید (به سود شماست)
بی گمان دل های تان (از حق) منحرف گشته است، و اگر شما دو نفر بر علیه او
همدست (متفق) شوید پس (بدانید) که الله یاور (و مولای) اوست، و (نیز) جبرئیل و
مردمان شایسته از مؤمنان، و فرشتگان (نیز) بعد از آن پشتیبان (و مددکار او)
هستند. (۴) چه بسا اگر شما را طلاق دهد، پروردگارش همسرانی بهتر از شما برایش
جایگزین کند، (که) مسلمان، مؤمن، فرمانبردار، توبه کار، عبادت کننده، روزه دار، بیوه

کدام یک از زنان پیغمبر است؟

عایشه و حفصه

در صحیح بخاری و مسلم به نقل از عائشه رضی الله عنها آمده است که: پیغمبر نزد (زنش) زینب بنت جحش می‌رفت و غسل می‌نوشتید. پس من و حفصه با هم اتفاق کردیم که پیغمبر نزد هر کدام از ما که آمد، بگویند که از تو بوی مغفیر می‌آید و هنگامی که پیغمبر نزد یکی از آن‌ها رفت، به او گفت: که از تو بوی مغفیر می‌آید. پیغمبر گفت که: بلکه من نزد زینب بنت جحش غسل نوشیدم و دوباره نمی‌نوشم. پس این آیه نازل شد تا «إِن تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ» که مقصود عایشه و حفصه بود و ﴿وَإِذْ أَسْرَأَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا﴾ که مقصود قول پیغمبر بود که گفت بلکه من غسل نوشیدم.

(مغفیر: ماده‌ای صمغی و شیرین است که از بعضی از گیاهان ترشح می‌شود و بوی بدی دارد).

آیه‌ی: ۱ سوره‌ی جن: ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا﴾^۱ اشاره به چه چیزی است؟

امام بخاری و ترمذی و دیگران از ابن عباس رضی الله عنهما روایت کرده‌اند، گفت: رسول الله صلی الله علیه و آله نه بر جن قرآن خوانده و نه آن‌ها را دیده است و لیکن ایشان

و دوشیزه باشند. (۵) ای کسانی که ایمان آورده‌اید! خودتان و خانواده‌تان را از آتشی که هیمة آن مردم و سنگ‌هاست نگه دارید (آتشی که) بر آن فرشتگان خشن و سخت‌گیر (گمارده شده) که هرگز الله را در آنچه به آنان فرمان داده نافرمانی نمی‌کنند، و هرچه فرمان می‌یابند انجام می‌دهند.

۱- (ای پیامبر!) بگو: «به من وحی شده است که همانا گروهی از جنیان (به این قرآن) گوش فرا داده‌اند، پس گفتند: بی‌گمان ما قرآن عجیبی شنیدیم.

همراه با تعدادی از یاران خود به بازار عکاظ می‌رفتند. بین جنیان و اخبار آسمان پرده و حایلی بوجود آمد و بوسیله‌ی شهابسنگ‌ها برگردانده شدند و به طرف قبیله‌ی خود برگشتند و گفتند: این اتفاق رخ نداده مگر بسبب چیزی بوده، گفتند: شرق و غرب را جستجو کنید و علت را پیدا کنید؛ گروهی از آن‌ها به طرف تهامه حرکت کردند به طرف رسول الله ﷺ که در نخلستانی با یاران خود نماز صبح را می‌خواندند و زمانی که قرآن را شنیدند، به آن گوش دادند و گفتند: به الله قسم که این همان چیزی است که بین شما و اخبار آسمانی مانع شده است؛ در آن جا بود که به قبیله‌ی خود برگشتند و گفتند: ﴿فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا عَجَبًا﴾^۱ که الله تعالی بر پیامبرش این آیات را نازل کرد.

آیات اولیه‌ی سوره‌ی مدثر: ﴿يَأْتِيهَا الْمُدَّثِّرُ﴾^۱ قُمْ فَأَنْذِرْ^۲ در چه موقعی نازل شده است؟

در ابتدای شروع وحی بود زمانی که از غار حرا به خانه برمی‌گشتند

امام بخاری و امام مسلم از جابر رضی الله عنه روایت می‌کنند، گفت: رسول الله ﷺ گفتند: «در غار حرا یک‌ماه ماند؛ زمانی که خلوت خود را تمام کردم، پایین آمدم و در دره پنهان شدم؛ صدایی آمد و کسی را ندیدم، سرم را بلند کردم همان فرشته‌ای که در غار حرا آمده بود، دیدم به خانه برگشتم و گفتم مرا بیوشانید که این آیه نازل شد.

آیه‌ی ۱۶ سوره‌ی قیامه: ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾^۲ در مورد

۱- ای جامه بر سر کشیده! (۱) برخیز و بیم ده.

۲- (ای پیامبر! هنگام نزول قرآن) زبانت را برای (تکرار و خواندن) آن شتاب‌زده حرکت

چه کسی نازل شده است؟

در مورد رسول الله ﷺ

امام بخاری از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می‌کند، گفت: رسول الله ﷺ زمانی که وحی بر ایشان نازل می‌شد، زبان خود را حرکت می‌داد و زمزمه می‌کرد و می‌خواست آن را حفظ کند که الله این آیه را نازل کرد.

نابینایی که در آیات: ۱ و ۲ سوره عبس: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ۙ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ﴾^۱ از آن حرف زده شده چه کسی است؟

عبدالله بن ام مکتوم

ترمذی و حاکم از عایشه رضی الله عنها روایت می‌کنند، گفت: عبس وتولی در مورد ابن ام مکتوم نابینا نازل شده است. وی نزد رسول الله ﷺ آمد و می‌گفت: ای رسول الله مرا راهنمایی کن؛ در حالی که یکی از بزرگان قریش نزد رسول الله ﷺ بود و رسول الله ﷺ به او پشت داد و به دیگری روی نمود و عبدالله ابن ام مکتوم می‌گفت: آیا چیزی که من می‌گویم مشکلی ندارد؟ و پیامبر گفت: (نه) که این آیات نازل شد.

مقدمه‌ی سوره‌ی ضحی: ﴿وَالضُّحَىٰ ۙ﴾^۱ اشاره به چه چیزی است؟

به رد به زنی که در اوائل بعثت با طعن به پیغمبر گفت که: ای محمد می‌بینم که شیطان تو را ترک کرده

امام بخاری و مسلم و دیگران از جندب رضی الله عنه روایت کرده‌اند، گفت: پیامبر

۱- چهره درهم کشید، و روی بر گردانید، (۱) از این که (عبد الله بن ام مکتوم) نابینا به نزدش آمد.

از این که یک یا دو شب برای نماز قیام بلند نشده بود، ناراحت بود، زنی آمد و گفت: ای محمد می بینم که شیطان تو را ترک کرده، که الله این آیات را نازل کرد.

منظور آیه‌ی ۶ سوره‌ی علق: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّاظٍ﴾^۱ چه کسی است؟

ابوجهل

ابن منذر از ابوهریره رضی الله عنه روایت می کند، گفت: ابوجهل گفته: آیا محمد در برابر شما صورت خود را بر زمین می مالد؟ گفته شد: بله و او گفت: به لات و عزی قسم اگر دیدید چنین کرد من بر گردن او پا می گذارم و صورتش را بر خاک می مالم. که الله تعالی این آیه را نازل کرد.

سوره‌ی مسد: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾^۲ در مورد چه کسی نازل شده است؟

ابولهب

بخاری و دیگران از ابن عباس رضی الله عنهما روایت می کنند، گفت: روزی رسول الله صلی الله علیه و آله بر کوه صفا بالا رفتند و صدا زدند: «صبح بخیر» مردم قریش جمع شدند و فرمود: «نظر شما چیست اگر من بگویم صبح گاه و یا عصر دشمن به شما حمله می کند آیا مرا تصدیق می کنید؟» گفتند: بله، پیامبر صلی الله علیه و آله گفتند: «من شما را از غذایی دردناک بیم می دهم» ابولهب گفت: هلاک شوی بخاطر این ما را جمع کرده‌ای، الله تعالی این سوره را نازل کرد.

۱- حقا که انسان طغیان (و سرکشی) می کند.

۲- بریده باد دو دست ابو لهب و هلاکت بر او باد.